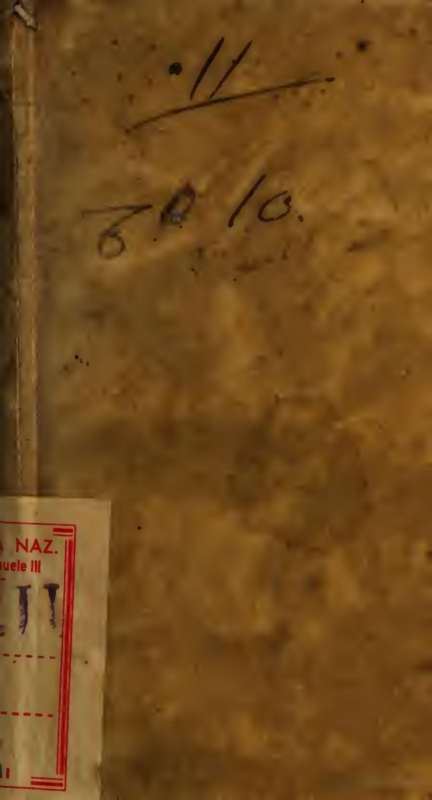

NAZ.
uele III

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIII
A
12
NAPOLI
Inter libros
...sephi Mariæ Parascandolo
Antecessoris Regii
...A. L. N.

DE NATURALISMO

cum aliorum, tum maxime

JO. BODINI,

Ex opere ejus MSCto ἀνεκδότῳ, *de abditis rerum sublimium arcanis*,

SCHEDIASMA INAUGURALE

L. JO. DIECMANNI, STADENS.

Per Ducatus Bremens. & Verdens. Superintendent. General.

recusum Lipsiæ,

A. M. DC. LXXXIV.

Sumtu JO. FRID. GLEDITSCHII.
Typis KRÜGERIANIS.

SERENISSIMO. POTENTISSIMOQ;.
PRINCIPI. AC DOMINO. DN.

CAROLO XI.

Suecorum, Gothorum. Vandalorumqve. Regi. Magno. Principi. Finlandiæ. Duci. Scaniæ. Estoniæ. Livoniæ. Careliæ. Bremæ. Verdæ. Stetini. Pomeraniæ. Cassubiæ. & Vandaliæ. Principi. Rugiæ. Domino. Ingriæ, & Wismariæ.

Nec non

COMITI. PALATINO. RHENI. Bavariæ. Juliaci. Cliviæ. &. Montium. Duci. &c &c.

PIO. FELICI. MAGNANIMO. Regi. & Domino. Suo Clementissimo.

Exercitationem. Hanc. Inauguralem. Theologicam

QVA. REGIUM. ADIRE. THRONUM, Par. est, DReverentia. at. Dicat, consecrat.

S. R. M.

a subjectissimis precum & obleqviorum servitiis

L. Johannes Diecmannus, Auctor.

C

VIRO
Admodum Reverendo & Clarissimo,
DN L. JOH. DIECMANNO,
S. R M. Svec. per Ducatus Bremensem & Verdensem vocato Superintend. Generali,
Pro impetrandis summis in Theologiâ honoribus,
DE
NATURALISMO.
disputanti

DIECMANNE, Aonidum decus Sororum
Quem linguis tot & artibus subactum
Optat sanctior Herculem palæstra.
Nunc pulchrâ redimitus ora lauru,
A nostris cape præmium Camænis.
Omnes plaudimus uni, & eruditis
Quos de gente profanâ agis triumphis.
Hæc Te bella vocant: quid ad minutas
Pugnatasqve juvat redire pugnas?
Hæc fortes sibi flagitant lacertos.
Cum victos alii inseqvantur hostes,
Et causis levioribus triumphent;
Ipsos qvi jugulum petunt, cruentos
Tu telo jugulas suo latrones.
Vulpes illaqveant luposqve multi:
Sed solus necat Hercules Leones.

DANIEL GEORGIUS MORHOFIUS, D. Pr.

Autori libelli hujus Doctissimo,
VIRO
Plurimum Reverendo atque Amplissimo,
Domino Fautori atque Patrono suo magnopere Colendo,
S. P. D.
Johannes Frid. Gleditschius, Bibl. Lipsiensis.

NOn ægre feres *Præsul Venerande*, qvod Te inscio *Schediasma tuum inaugurale* Kiloni superiori anno publicatum, hic Lipsiæ novis typis exscribi jam curaverim. Feci id non tantum amore Nominis tui olim Wittebergæ mihi ob βιβλοφιλίαν non ignoti; sed etiam svasu *cujusdam Amici tui*, qvi exemplar ejus a Te sibi huc transmissum & libenter communicavit, & Te non invito, imprimi denuo posse confirmavit. Qvia, cum Theologus sis Christianæ pietatis amans, invidere neqveas laborem tuum perutilem typis iteratis, prodesse pluribus, maxime studiosæ juventuti, qvæ ut sibi caveat, profunditates Satanæ Christianismum convellentes, mature noscere debet. Hanc ob caussam nullus dubito, qvin, si culpa aliqva hac in parte à me admissa videri possit, veniam daturus sis petenti, ita precor. Vale & in Ecclesiæ ornamentum diutissime vive!

Lipsiæ,
Cal. Febr. M.DC. LXXXIV.

בגה

O ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΟΔΙΟΣ
Bodiniani MSCti, cujus deinde excerpta daturi ſumus, hiſtoriam complexus.

QVam periculoſæ plenum opus aleæ moliantur, qvi πόδας ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ τιθέντες prurientia καινοφιλίᾳ & πολυπραγμοσύνῃ ingenia, qvæ in foro & politia cum magna nominis ſui exiſtimatione exercuerant, in Eccleſiæ negotia inferunt & intrudunt, ſeqve adeo controverſiis, qvæ Chriſtianos hodie in tot ſectas diſcerpunt, agitandis immiſcent non noſtra demum ætate Belgium Grotii, & Anglia nuper Hobbeſii, ſed jam, ne propiora tangam, ſuperioris ſeculi fine Jo. Bodini, Andegavi, exemplo Gallia docuit. Hic qvidem ſummis,

qvos iſta tellus tulit, viris annumerari meruit. Nam, Scævola Sammarthano (1) teſte, *feliciſſimo ingenio* fuit, & Thuano (2), *cujus ampliſſima encomia Bodinum ob omnigenæ eruditionis axiomata meritum eſſe*, Gregor. Greg. Francus (3) judicat, *homo multiplici eruditione notus* audit. Aliorum (4) elogia lubens prætereo. Qvorum cumulo non parum qvidem tum infamis illa nominis μετά-θεσις (5), tum falſa ejusdem παρή-χησις (6) tum cenſoria Joſephi Scaligeri

---

(1.) *Elog. l. 4. p. 217.* (2.) *Hiſt. L. XCIV. p. 262 b.* ed. Franc. in fol. (3.) *de ſign. extr. diei C. XI. lit.* I. *4. 1.* (4.) ut Naudæi *Bibliogr. Polit. p. 33.* ed. Franc. 1673. *Apologie pour tous les grands perſonnages &c. Ch 7. p. 127. Advis pour dreſſer une Bibliotheqve p. 49, 92.* Sorelli *Biblioth. Franc. p. 72.* Frid. Tilemanni *Diſc. Philol. de Hiſtor. delect. p. 113. 242. &c.* (5.) qva JOANNES BODINUS eſt ANDIUS SINE BONO ab Eliſabetha Angliæ Regina apud Burgoldenſ. *Notit. Rer. Imp. Rom. Germ. P. 1. p.* 33. & Cujacio apud Exc. D. Rachelium *de Jure publ. Imp. Germ. p. 175.* ſalutatus.

geri *κρίσις* (7) detrahit. Ne vero à Germanis ſemper bene audiret, ipſe non Monarchiæ tantum qvartæ, qvæ hodie Romano-Germanica dicitur, impugnatione (8), ſed & qvam maxime iniqvis, qvibus noſtram gentem paſſim premit, judiciis (9) meruit. De religione hominis certius nihil dici poteſt, qvam ſecundum varios ætatis annos variam fuiſſe. In Romanæ primum, cui innutritus fuerat, communione externa aliqvamdiu qvidem vixit, etiam puer, qvod Thuano (10) qvidam certo

---

(6) *qve Bodin fait le Badin*, loqvente Scipione du Pleix apud Sorell. *Bibc. Franc.* p. 95. (7) qvi in *primis Scaligeranis* a Tanaq. Fabro A. 1669. editis p. 30. Bodinum *indoctiſſimum valdeq; jejunum* vocat, *cum, qvicqvid a multis annis doctrina conſecutus eſt, tranſcripſerit ex aliorum laboribus*. Conf. Thomaſ. *de plag. liter.* § *373.* (*8*) cui ſe jam ſuperiori ſeculo Dreſſerus *Orat. p. 150. ſs.* oppoſuit. (9) Qvomodo Bodinus hoc junum agere videatur, ut omnibus virtutis ornamentis ſpoliatos Germanos abs ſe dimittat, compendio refert Henr. Meibomius *præf. in Reinecc. comm. de Sax. orig.* (10) *Hiſtor. l. CXVII. p. 771. a.*

Bodini libris consideratione & cautione (13) non unius eum hæreseos alligavit. Qvibus non multo post fata Bodini Martinus Delrio (14) accessit. De ejus vero ad Calvini partes inclinatione non diserte modo Thuanus locis laudatis testatur, dum illum *olim Protestantium doctrinæ addictum, nec ab ea multum postea alienum creditum* refert; sed Paulus qvoqve Colomesius (15) nuper allato prolixioris Bodinianæ Epistolæ, cum suo parente a D. Picterio Nobili Andegavo communicato, fragmento confirmat, qvo se Bodinus idolomaniæ Pontificiæ infensissimum profitetur. Nihilo tamen minus ex ipsis Reformatis Mericus Casaubonus (16)

(13) qvæ extat in libro Possevini A. 1593. Lugd. edito, *Judicium de Nuæ militis Galli, Io. Bodini, Ph. Mornai, & Nic. Machiavelli qvibusdam scriptis, à p. 87. ad 122.* (14) *Disqvis. Magic. l. . C. 3. fin. p. 38. 39.* ed. Mog. 1600. (15) *Gall. Orient. p. 76. s.* (16) *of credulity and incredulity in things natural. p* 168. ed. Lond, 1668.

ſibi adhuc dubitandum duxit, Proteſtans an Pontificius Bodinus fuerit. Qvo nos multo magis hæſitamus, an ætas adulta Bodini ulli omnino religioni ſtuduerit. Sane qvi Pontificiam primo, mox Calvinianam ſectatus fuerat, eo tandem degeneravit, ut non modo neutram, ſed plane nullam, ſuam fecerit, ſeqve ipſe omni exuerit Chriſtianiſmi ſenſu. Fidem dicto luculentam conciliat ſpiſſum ejus, usqve ad huc manuſcriptum, & inter κειμήλια magnorum virorum, ac reconditiores Bibliothecarum forulos aſſervatum opus, σεσοφισμένοις μύθοις II. Petr. I, 16. καὶ πλαστοῖς λόγοις II. 3. refertum, in qvo religionem Chriſtianam totam in hiſtrionicum qvoddam & ludicrum drama convertit, nec temere qvicqvam, qvod ei hoſtium divinæ veritatis ludibrio exponendæ proſtituendæqve facere poſſet, prætermiſit. Ut qvod de Neſtorio qvondam Cyrillus Alexandrinus (17), vere de Bodino qvoqve dicas:

Οἴεται

δίεται πᾶν οὐδὲν τῶν ἀπηχεστάτων, καὶ ἀκατάσκοπον κομιδῆ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ποιεῖται τὴν καταῤῥησιν. *Absurdissima qvæq; cogitat, & inconsiderate admodum accusat Ecclesiæ dogmata.* Ei Bodini libro titulus est, ut cum A. Gellio (18) loqvar, ingentis cujusdam illecebræ ad legendum: *Colloqvium Heptaplomeres de abditis rerum sublimium arcanis.* Nempe ἑπταπλομερὲς inscribere voluit, non qvod in septem libros distributum esset, uti qvidem Claudius Sarravius (19) forte ex hac ipsa voce, qvia opus sex tantum libris distinctum non viderat, conjecit; sed qvod septem viros, Paulum Coronæum, Fried. Podamicum, Hier. Senamum, Diegum Toralbam, Ant. Curtium, Salom. Barcassiam, & Octav. Fagnolam, operis inter se particis perpetuo confabulantes, introduceret,

(17) *l. 2. adv. Nestor. p. 48.* ed. Gr. L. Paris.
(18) *XVIII. Noct. Att. 6.* (19) *Epistolar. A-rausf. A. 1654. editar. p. 325.*

ret, & ſuam cuilibet eorum, qvam hic ſuſtineret, perſonam imponeret. Primo enim Pontificiorum, ſecundo Lutheranorum, tertio omnium ſectarum, qvarto Naturaliſtarum, qvinto Calvinianorum, ſexto Judæorum, extremo deniqve Muhammedanorum cauſſam tutandam commiſit. Qvi omnes ita de fidei controverſiis συζητῦσι, ut Chriſtiani, ſive Pontificiæ, ſive Lutheranæ, ſive Calvinianæ communionis ſint, ſuccumbant ſemper, reliqvi vero, inprimis Judæi & Naturaliſtæ, triumphent. Ita namqve ſcenam hanc totam Bodino chorago ſtruere libuit, ut qvævis potius alia, qvam Chriſtiana, religio plauſu comprobaretur, vel illa ſaltem Samaritana confuſione cum Judaica & Turcica perfidia miſceretur. Ut plane ad inſaniſſimi civis ſui Guil. Poſtelli inſtitutum ſe componere voluiſſe videatur, qvem Venetiis aliqvando publice dicentem Henricus Stephanus (20) audivit, qvod qvi bonæ religionis

ſpeciem

ſpeciem efformare velit, eam ex tribus iſtis, Chriſtiana, Judaica & Turcica, conflare debeat. Qva in conjectura me minime falli, non ita pridem ex ſcheda qvadem MSCta Gallica intellexi, qvæ Guidonem Patinum, Medicum Pariſ. & Prof. Regium ex Gabr. Naudæo, qvo familiariſſime uſus eſt, audiviſſe commemorabat, fuiſſe omnino Venetiis qvatuor homines, qvi ſingulis hebdomadis, inſtituendarum ſuper variis religionibus diſſertationum Philoſophicarum cauſa, bis convenerint, in iis Coronæum Rothomagenſem, &, qvem dixi, Guil. Poſtellum, notarii vices ſuſtinentem, cujus chartæ, poſtqvam ipſe A. 1581. Pariſiis obiiſſet, ad manus Bodini pervenerint, & huic ſcripto conficiendo fuerint adhibitæ. Unde qvod in *Judaidiantes*, qvos vocat, *Fanaticos* ætate ſua Commodianus,

(20) Qviid ipſe refert in *l' Introduction au traité de la conformité des merveilles anciennes avec les modernes* Ch. 14. p. 100.

Constantino M. æqvalis scriptor (21), graviter dixit:

Quid? medius Judeus, medius vis esse profanus?

id omnium maxime Bodino fanatico aptes licet, qvi Judaicæ ceterisque profanis religionibus hoc opere nimis insistendo, Christianæ nullam ferme, aut saltem perexiguam, rationem habuit. Neque est, quod alienæ magis sententiæ indicem suæ, interpretem, fuisse Bodinum qvis excipiat. Cur non enim isti veneno, qvod posterioribus maxime Dialogorum libris tam larga manu propinat, antidotum apposuit? Cur lectorem suum, qvantum in ipso est, in fide μετέωρον relinquit, & a se dimittit? Nempe per istiusmodi Dialogos se virus tanto latentius in incautiorum animos diffusurum speravit. Ita enim, qvos

(21) in *Instruct. adv. gentium Deos, Acrostich. 37. p. 40.* editionis, qvam Nic. Rigaltius Paris. A. 1666. cum Cypriani operibus curavit.

qvos Christianorum ore loqui voluit, illis commodissime verbis instruere poterat, qvæ nec eorum sententiam dextre pleneqve proponerent, nec idoneis rationibus fulcirent, nec etiam à Judæorum, Muhammedanorum, Paganorumqve cavillationibus solide vindicarent; sed ad harum copiarum conspectum post levem velitationem in fugam se conjectos victosqve agnoscerent, aut turpi qvoqve silentio, vel trepida responsione desererent vadimonium. Cujusmodi artibus jam ante Bodinum Bernardinus etiam Ochinus [22] usus fuerat. Et qvanqvam huic operi, anno ætatis tertio & sexagesimo, ut subscriptio loqvitur, absoluto, Bodinus integro amplius septennio supervixerit, (qvia, Thuano teste, septuagenario major A. 1596. Laoduni mortuus est; ut ingentem parachronismum

(22) In *Dialogis A. 1563.* Basil. editis; Conf. Hoornbeeck *Appart. ad Controv. & Disp. Socin. p. 48, 49.*

commisisse Hofmannum (23) appareat, qvi A. 1585. obiisse scribit) nulla tamen pœnitentia scelesti calami crimen expiasse legitur. Qvin potius Judaicæ superstitioni immortuus, & ultimis verbis nihil quicqvam de Christo locutus est [24]. Ad ipsum opus MSCtum qvod attinet, ejus αὐτόγραφον a Bodini hæ-

(23) *Lexic. Univers. T. 1. p. 844. b.* (24) Qvod Gillotius Ep. ad Jos. Scaligerum Paris. IX. Febr. A. 1607. scripta apud Colomes. *Gall. Orient. p.* 86. refert. Naudæus in ἀποσπασματίῳ Gallico ex MSCto laudati Patini mecum benivole a Viro Nob. communicato, de hoc opere, *C'est un livre bien fait,* inqvit, *mais fort dangereux, parce qu'il se mocqve de toutes les religions, & en fin conclud, qu'il n'y en a point: aussi n'en avoit il point luy mesme: il mourust comme un chien, sine ullo sensu pietatis, n'estant ny Iuif ny Chrestien, ny Turc.* Alius ἀδέσποτος itidem in MSC. Patini: *Bodin estoit un etrange compagnon en fait de religion. Il mourut de la peste a Laon 1596 assez vieil, & ne dit pas un mot de JESus Christ mourant.*

hæredibus Illustri Parlamenti Parisiensis Præsidi Memmio utendum fuisse datum, qvi inde ἀπόγραφον acceperit, ex qvo cetera exemplaria manasse sit credibile, Patino Naudæus narravit. Idem autographum post obitum Bodini ad Jo. Cordesii, Canonici Lemovicensis, viri doctissimi, manus, Sarravio (25) teste, pervenit, qvi istud à se possideri non amicissimo suo Grotio tantum indicavit (26), sed eidem quoqve perlegendum eo, qvantum apparet, sine transmisit, ut in nova librorum *de Veritate Relig. Christ.* recensione Bodini in eam intorta βέλη κωφὰ redderet. Neqve suum de hoc opere judicium Cordesio latére voluit Grotius, qvod, etsi prolixius, dignissimum tamen est, qvod hic quoqve legatur. Ita vero Grotius: (27) *Bodinum in illo misso ad*

(25) Ep. ad Is. Vossium Holmiam 3. Febr. 1651. scripta, *Epistolar p. 327*, (26) ut ex *Grotii Epist. ad Gall. CXXIX. p. 288.* ed. Lips. conjicere licet. (27) *Ep. ad Gall. CLXVI. p. 356.*

me opere agnovi, qualem exiſtimavi ſemper, hominem rerum qvam verborum ſtudioſiorem, Latinitate utentem haut plane nitida, metricarum legum pueriliter imperitum, Græcis literis vix imbutum, Hebraicorum morum ac ſententiarum ſatis gnarum, non ex interiore linguæ illius cognitione, ſed ex amicitia, quam coluit cum doctiſſimis Hebræorum, qvæ in illo πληροφορίαν eam, qvæ in Chriſtianis requiritur, non parum labefactavit. In hiſtoriis & teſtimoniis citandis video eum à vero ſæpe abire, neglectu malo credere, qvam dolo: quanquam interdum vix eſt, ut doli ſuſpicionem effugiat. Cæterum nihil mihi novi laboris ad augendum de Ver. Chr. rel. librum hinc impoſitum intelligo. Nam ſi qvæ ſunt, qvæ ſolidamenta illa arietent, quibus proprie Chriſtiana fides nititur, iis occurſum à me arbitror, quantum lectori non pertinaci ſufficere poſſit. Si qva vero ſunt dogmata in Chriſtianiſmo late quidem recepta, ſed ſine quorum

rum exacta notitia Christiani esse possumus, ea ad meum illud argumentum non pertinent. Enimvero metuo, ne magnifice nimis de paratis à se veritati rel. Chr. vindiciis Hugo senserit, dum nullam iis a Bodino molestiam creari, qvin imo poplites illi jam tum hoc libro præcisos esse putavit; quanquam hanc κρίσιν suam Cordesio probatam fuisse, ipse(28) significet. Nam inesse Bodini Dialogis qvam plurima, qvæ responsionem non perfunctoriam merentia Grotianus liber intacta reliqvit, vel ex levissima utriusqve συγκρίσει constabit. Nihil, ne desit exemplum, apud Grotium de peccato originis, nihil de Divinitate & satisfactione Christi reperias, in qvibus Christianæ fidei fundamentis subruendis Bodinus tamen summopere desudat. Neqve tamen hæc & alia in eorum censu habenda sunt, sine qvorum exacta notitia nobis licet esse Christianis. Neqve etim

(28) *Ep. CLXX. 366.*

etiam profecto eum istoc se libro Grotius orbi Christiano probavit, a qvo solidum Bodinianorum errorum elenchum exspectare qveamus. Socini enim doctrinam, Bodino alias qvoqve in non paucis deamatam, Grotium istic incrustasse, cuivis inspicienti palã est, & jam dudum Simplicius Verinus (29) ac Böclerus(30)annotarunt. Qvam vero πληροφορία fidei, in Bodino à Grotio modo desiderata, Grotium ipsum destituerit, (qvod ex fluctuante illius in fide ἀπορία constat] qvamqve ille Bodino Judaizanti in corrumpendis præcipuis V. T. de Messia oraculis palmam fecerit ambiguam, hujus loci non est dicere. Hunc tamen Bodinianorum Dialogorum scopum sibi minus arridere, præter Grotium qvoqve πολιτικώτατος ille Naudæus non familiari

(29) *Ep. ad Jul. Pacium p. 2. ed. Arg.* Qvem Verinum vero nomine Salmasium esse, Clementius & Crassus apud Placc. *pseudon. p.* 258. perhibent, etsi aliud *Sarraviana Epistola p.* 208. velint. (30) *ad Grot. de J. B. P. p.* 19.

liari tantum, qvem cum Guid. Patino ſeruit, ſermone profeſſus eſt, ſed & alias (31) indicavit: Utrum ex animi ſui ſententia, merito dubitabit, qvi Naudæum in eadem cum Bodino Naturaliſtarum navi navigaſſe ſciat, qvod cum alia, qvæ dies forte ex latebris, qvibus adhuc immerſa teguntur, protrahet, tum freqvens ad familiares de religione vox, *Intus ut lubet, foris ut moris eſt*, docent. Primus qvi cominus Bodinum aggrederetur, qvantum ego qvidem ſciam, Petrus Daniel Huetius fuit, Aunedonaci Abbas, & liberalibus arti-

---

(31) in *Bibliogr. Polit.* tecte primum p. 34. ubi *Bodinum* ait *velut Phœnicem unum ſui ſeculi ſe ipſum tandem conſumpſiſſe in contemplatione altioris illius ſcientiæ, cujus ſecreta revereri potius & admirari debuiſſet, qvam ipſa in medium & examen, velut reliqva omnia, vocare*; mox aperte p. 52. in eorum, qvi diverſas inter ſe religiones commiſere, ordine Bodinum, ob *compoſitum ſed nondum editum (atq; utinam nunqvam edatur!) de rerum ſublimium arcanis ingens volumen*, collocat,

artibus Seren. Galliæ Delphino inſtillandis non ita pridem adhibitus Magiſter [32]. Poſt qvem Hadr. Beverlandus in paradoxa, qva exoletam Henr. Corn. Agrippæ [33] de peccato Orig. ſententiam recoqvit & interpolat, Diſſertatione (34) idem egiſſe videri voluit, ſed iniqvus partim qvoqve ineptus cenſor: *Nec enim*, inqvit, *nos movet Auctoris Syſtem. Preadamitici, Hobbeſii aut Spinoſæ infanda cacochymia, qvibus multo neqviorem ſe dilaniandum propinat* Bodinus in Dialogis de abditis rerum ſublimium arcanis, *ſacerrimo*

(32) *Demonſtr. Evang.* paſſim, V. p. 44, 340, 557, 693, 702, 706, 726. ed. Amſt. qvi opus ipſum *peſtilentem Dialogum* vocat, *in qvo Judaicum omne ſuum virus Bodinus evomuerit, tetrum, peſtiferum & exitialem librum, nunqvam editum, & nunqvam edendum,* auctorem vero *qvod boni eſt, excerpere, dicere qvod mali eſt, vel qvod mali eſſe putat, ſemi Judæum* item & *Judæorum gregalem* eſſe judicat. (33) *Oper. Part. poſter. p. 413. ſi.* (34) p. 3. & inprimis 86.

mo libello, de palma certante cum contagioso execrandæ memoriæ blasphematoris Kourbachii Onomastico, qvi tanto prior impostor, qvanto Spinosa [Luciano, Machiavellus Juliano, Hobbes Carneade, Janus Alex. Ferrarus Thoma Brown & Cupero. Iniqvum censorem dixi, dum multo neqviorem Bodinum ipso Spinosa facit, qvod qvidem utrumqve legentibus aliter apparet; ineptum vero, qvia Janum Alex. Ferrarium huc advocat, sine dubio ad *Euclidem Catholicum* Parisiis, qvod titulus fingit, A. 1667. editum, respiciens. Qvod scriptum non serium, sed jocosum & satyricum, atqve ad exagitandas Romanæ fidei, qvas ejus promachi crepare solent, demonstrationes à celebri qvodam Calvinianæ cathedræ in Illustr. Germ. Acad. Professore Theologo (35) adornatum esse, nobis exploratissimum est. Et tamen hosce Beverlandi flosculos in suas areolas nuper Antagonista meus Jo. Lyserus,

ferus, nova Athanafii Vincentii, qvam ipfe fibi circumpofuit, larva fuperbiens, (36) fecure transtulit. Beverlando autem Bodini opus nunqvam fuiffe vifum, vel inde conftat, qvod ὑπο-κοριϛικῶς *libellum* vocet, cum juftæ magnitudinis volumen fit, & a Naudæo propterea merito *ingens* appellatum, Sed qvicqvid ejus illi innotuit, iftud

(35) Ad qvem non obfcure digitum intendit maxime Rev. D. D. Jo. Gezelius filius, Aboenfis hodie Epifcopus, in pereruditа *Difp. Inaugur.* Aboæ A. 1675. ad Dan. XI 45. habita, cui tit. אהלי אפדנו five *Jubilæus AntiChr. Rom. ipfius exitium*, ubi *C. 3. p. 75. Recens*, inqvit, *fcriptor, qvi in Catholico Euclide methodo mathematica* fabricatus *eft Romanæ fidei hodiernæ demonftrationem*, Ut ita qvoqve Doroth. Afcianus fluctus in fimpulo moverit, cum *Mont. Piet. p. 551.* folem huic Ferrarii πονήματι, eo qvod apertum atheifmum fapiat, invidet. (36) in *Polygamia triumphatrice*, qvam tamen triumphatam cum alii, tum Amicus nofter doctiffimus, Joh. Brunsmannus, Ecclefiaftes Hafn. brevi oftendet, *p. 236. a.*

iſtud omne Huetii *Demonſtrationi Evang.* qvam ſibi fuiſſe lectam Beverlandus ipſe ſignificat, debuit. Unde qvoqve, qvæ de Bodino Antidico-Marianita retentiori libro (37) prodidit, accepit. Alios (38) non eſt qvod hic moremur, qvi præter titulum operis, ex Colomeſio petitum, nihil attulerun. Adeo Bodinianorum Dialogorum in qvarundam Galliæ Bibliothecarum clauſtris deliteſcentium, raritas obfuit, qvominus per ora doctorum vagari, & illorum manibus teri potuerint. Accendit tamen iſtud in Svecia Regium Sereniſſimæ Auguſtæ CHRISTINÆ deſiderium, ut, Iſaaco Voſſio apud Sarravium ἐργοδιώκτῃ, hoc opus Bodini

(37) *Lucubr. Academ. de ſtolatæ virgin. jure p.* 87. (38) ut Georg. Matth. König, *Biblioth. V. & N. p.* 117. *b.* Jo. Chriſtoph. Rumetſch. *Dedic Schediaſm. Hiſtor. Theol. de conjectur. temp.* ad Franc. 1681. (39) V. *Sarravianas p.* 322, 325, 326, 327, 335, 350, 351. qvæ magnam partem in Colomeſii *Gall. Orient. p.* 86. etiam leguntur,

Bodini A. 1650 & 1651 in Gallia qværeret, ſed vix inveniret. Nam difficultatem ejus nanciſcendi, juxta cum ſumma exemplarium in Gallia paucitate, aliqvoties Voſſio Sarravius [39] profeſſus eſt. Qvippe nec in Bibliotheca Regia, nec Thuana, aut Richeliana, aut Mazarina, ullum exſtare, neqve id ſe, neqve Puteanos FF. neqve Bignonium, neqve Patinum, neqve Moræum habere narrat. Qvanqam vero ejus è Præſidis Memmii Bibliotheca ſplendidiſſima conſeqvendi ſpem Valeſius Sarravio faceret, a catalogo tamen librorum MSS. Bibl. Memmianæ deſiderati Bodini Dialogi abfuerunt. Primum tandem Dialogorum librum Sarravius obtinuit, & Seren. Reginæ miſit, ſed nihil eorum, qvæ ad Judaicam & Chriſtianam religionem ſpectant, complectentem. Cumqve apographum totum in Cluniacenſi Bibliotheca reperiri intellexiſſet, iſtud tamen poſſeſſores ſecum communicare nolu-

noluisse, sed tanqvam pretiosissimum κειμήλιον servasse, conqveritur. Serenissimam interim Reginam voti deniqve compotem factam, ex Colomesio (40) disco, qui se hoc Bodini opus in museo Cl. viri D. Briot, descriptum e MSCto Cod. Ser. Suec. Reginæ vidisse tradit. Qvo magis meam prædicare εὐτυχίαν licebit, cui non unum, sed duplex horum Dialogorum exemplar in media Germania, singulari magnorum virorum, qvod publice gratus agnosco, beneficio obtigit. Alterum eas antiqvitatis notas ferens, ut illud ex primis Bodiniani operis apographis esse nullus ambigam, idemqve multo ære ante complures annos in Anglia ex Guilielmi Laud, Archiepiscopi Cantuariensis, Bibliotheca, ut ferebatur, redemptum: Alterum recentius qvidem istud, & ante hos XX denum annos e codice Patini [qvem ille vel Sarravio se habere dissimulavit, vel tunc nondum

(40) *l. c. p. 85.*

dum etiam habuit] festinanti manu, ut in istiusmodi libris, qvorum in paucos tantum dies utendorum copia datur, fieri amat, descriptum, sed qvod non raro lacunis Anglici codicis supplendis, emaculandisqve librarii vitiis, utiliter adhiberi potest. Qvam commodam occasionem non negligendam ducens, cum inauguralis διατριβὴ scribenda esset, hasce παραδιατριβὰς Bodini διεφθαρμένου τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένου τῆς ἀληθείας I. Tim. VI. 5. deligere, ac exinde, propter triste, cui omnes adhuc apud nos ingemiscunt, Naturalistæ spectaculū eam decerpere particulā & paucis examinare libuit, qvæ religionis naturalis ad conseqvendam salutē ἱκανότητα in lectorum animos insinuare studet, sed ita, ut qvædam de nonnullis Naturalismi speciebus generalia antecedant. Neq; vero hic ab eorum mihi obelo metuo, qvi satius fuisse putabant, ut in tenebris, qvibus singulari fato jam ferme per seculum Bodini liber

her sepultus ac damnatus est, æternum relinqvatur, nec unqvam ejus qvicqvam proferatur in apricum. Eam enim de bonitate caussæ Christianæ fiduciam animus noster concepit, ut nihil in ejus oppugnationem a qvibuscunqve infernalis μυριοτεχνίτȣ organis excogitari posse credamus, cui non ex instructissima verbi divini πανοπλία fortiter obviam iri possit. Qvapropter eo minus ejusmodi φυζήλια, in divinam veritatem injuria, scripta premenda putamus, ne, qvi hodie rem Christianam ludibrio habent, in illis tanqvam invictis irreligiosæ suæ ἀθεότητος munimentis glorientur, exultent, tripudient, & a nobis, de argumentorum ἀλύτων solutione desperantibus, ea de industria subduci criminentur. Et ut maxime absqve hoc opere Bodiniano esset, nihilo tamen minus οἱ μυκτηρίζοντες uberrimum Scepticismi pabulum in tot monstrosis, qvos hæc ætas parturit, libris licenter

invenirent. Qvod supereſt, cum Davide Pſalm. CXIX. 37. Deum precamur:

:העבר עיני מראות שוא בדרכך חיני

I.

INnoxia, qvod ad originem. Naturalismi & Naturaliſtarum nomina, qvorum alterum etiam deſignando rerum naturalium ſcrutatori hodieqve adhiberi ſolet, dudum male audire, & in eos, qvi naturam ultra ſphæram ſuæ activitatis ad potentiam ſupernaturalem in ſpiritualibus, imo infinitam evehere auſi ſunt, intorqveri cœperunt. Qvem qvidem Naturalismum nunc ſecundum tres ſubtilis, craſſi, & craſſisſimi ſpecies conſiderare lubet.

II.

Subtilis Naturalismi reos omnes iſtos agimus, qvi in ſpiritualibus vel gratiæ internæ neceſſitatem penitus excludunt, vel naturam gratiæ non ſubordinant, ſed coordinant, imo efficacem

cacem illi ad hanc procurandum motionem adſcribunt. In qvam claſſem omnes illos compingas licet, qvi τὸ ἐφ' ἡμῖν, ſeu liberum arbitrium, tantis ad huc poſt apoſtaſiam Adami viribus naturalibus pollere perſuaſi ſunt, ut tum in irregenito ad objectum ſpiritualiter bonum, illud congruis cogitationibus appetendo, ſe applicare & extendere, tum a Spiritu S. excitatum in actu regenerationis ei cooperari, tum denique in renato impetratæ gratiæ ſtatum conſervare, & augmentum impetrare poſſit. Qvem Naturalismum jam ipſa ferme Eccleſiæ Chriſtianæ infantia in nonnullis Doctoribus, philoſophiæ paganæ innutritis, & a magnificis, qvibus illa τὸ αὐτεξούσιον proſeqvebatur, elogiis deceptis, vidit, adultior ætas variis vexata hæreticis ægre tulit, extrema hæc ſeneſcens ad huc ſibi gravem perſentiſcit. (1) Sunt eqvidem ex Calvinianis (2) qvi noſtra qvoqve huic Naturaliſtarum albo nomina,

maxime propter dogma de prævisa fide finali, qvam caussam impulsivam externam decreti electionis in DEO constituimus, libenter inserta cupiant; qvæ tamen inde partim orthodoxia nostra recte intellecta (3), partim vi veritatis extorta cuidam adversariorum (4) vox facile expungit.

(1) Nullum fere esse doctrinæ locum, qvi tam cito obscurari cœperit, atqve hic de libero arbitrio, ajunt Centur. Magdeb. *Cent. II. p.* 58. Historiam certaminum hoc in negotio ex nostris Tilem. Heshusius egregio *de servo hom. arbitrio* libro, Magdeb. A. 1562. edito *Cap. sexto toto*, & Ægid. Strauchius in *Jure tertii Orth. circa caus. Jesuitico-Jansen.* §. *1.* ss. texunt. Adde Dn. D. Qvenstedt *de adyn. vir. hom. irreg. in spiritu.* §. 15. ss. Ludov. Crocium *Dyodec. Dissert. Exeg. & Apolog. Diss. V. a* §. 45. *ad* 52. *p.* 230. *ss.* Sigilatim post veteres hæreticos, ab historiæ Pelagianæ in Belgio scriptoribus excussos, inter nimios virium liberi arb. naturalium buccinatores collocari merentur PONTIFICII, Gerhard, *T. II. LL. de L. A. C. 5.* §. *50. ss. p. 214. ss.* & *Disp. Theol. P. I. p.* 72. 73. 654. 655. & imprimis hodie ex Jesuitis Moralistæ

qvos

qvos actiones morales ac naturales gentilium eo usqve extendere, ut eas etiam proximas ad fidem & justificationem dispositiones esse statuant, Auctor doctus anonymus, sed Pontificius, ex eorum, qvi Jansenium seqvuntur, cœtu, *de la Morale des Jesuites T. II. p. 6.* notat. Joh. Wolffg. Textorem *l. de vera & var. rat. stat. Germ. modern. C. 21. p. 669. ss.* nimis exiliter de nostra cum Pontificiis super viribus lib. arb. in spiritualibus lite sentientem, non est qvod audiamus. SYNERGISTÆ superioris seculi, Schlusselburg. *Catal. Hær. l. V. p. 16. ss.* SOCINIANI, Scherzer. *Colleg. Anti S. p.* 305, 306. REMONSTRANTES, Moll. *Anatom. Armin. C. 3. p. 359. ss.* Calov. *Consid. Armin. p.* 246. WEIGELIANI, Nic. Hunnii Christl. Betr. der neuen *Paracels.* und Weig. *Theologie p. 377 ss.* Gedi. *Diss. Th. P. II. p. 462. ss.* MENNONITÆ, Muller. *Anabapt. p.* 143, 144. GRÆCI, Vejel. *de Eccl. Gr. hod. p. 44.* Ne qvid de JUDÆIS atqve TURCIS dicam; qvorum illos eandem cum Pelagianis de viribus L. A. sententiam fovere, Seb. Schmidius *Coll. g. Ebl. prior. p.* 239. & plenius Hottinger. *Ennead. Dissert. p.* 251. 252 itemqve Wagenseil. in *Confut. Carm. R. Lipman* [illegible] *gn. Satan p.* 206. *s.* ostendunt; de horum autem

 sectis

fectis Kadræis, Motazalitis &c. v. Holmii *Confid. Theol. Muhamm. p. 3. art. 6. §. 1.* Usqve adeo corruptæ carnis humanæ αὐθάδεια sibi ipsa blanditur.

(2) V. Palatinos im Kurtzen Anhang p. 127. *fs.* Robertum Sarisburiensem, qvi nos per Arminii latus fodit, *præf. Exerc. de grat. & persever. sanct. lit. C. 3. a.* & ipsius *Exerc. p. 16. fs.* Wendelin. *Exerc. Theol. VIII. §. 13. fs. p. 70. fs.* Et nuper Joh. Heinius *Exerc. Theol. III. §. 20. p. 512.* apertis licet & acriter intentis oculis hactenus se videre non potuisse asseverat, qvo modo Lutherani Pelagianorum & Semipelagianorum, naturæ corruptæ aliqvas vires tribuentium, errorem reipsa & revera a se removeant, vel etiam salvis hypothesibus removere possint, etsi eum serio se detestari, & longissime a sese removere glorientur. Hanc ipsam in eadem caussa Pelagianæ Heterodoxiæ ex orco revocatæ dicam Hunnio Sam. Huberus, universalis electionis errore fascinatus, in *Explic. Cap. IX. X. & XI. Ep. ad Rom. p. 280. ed. Ursell. A. 1597.* nec non *Confut. brev. Mulhus. A. 1595. ed. p. 4.* scribebat. Corn. qvoqve Jansenius, Episcopus Yprensis, easdem, ut alias, item hic, cum [illegible] vinianis tibias inflans, *Augusti-ni* sui *T.* [illegible] *p.* 134, 136, nos hac parte cavillatus est.

(3) Fidem

(3) Fidē enim, qvæ electionis decretū secuudū nos ingreditur, non ex naturæ nostræ viribus cum Pelagianis arcessimus, sed in solidum gratiæ divinæ, tanqvam donum οὐρανόθεν delapsum, deberi fatemur. Lege nostram thesin ab hoc intentato Pelagii Naturalismo asserentes, Cramerum *Arbor. Conf. Har. p.* 119. & *de Prædestin. p.* 249. *s.* Pelargum, tunc adhuc nostrum, *Explic. Damasc. de Orth. fid. l.* 2. *C.* 32. *q.* 5. *fol.* 100. 101. & inprimis Joh. Musæum, qvi *Dissert. de æt. electi. Decr. C. XI. tot. p.* 243. *s.* exqvisitissima diligentia hoc vindiciarum labore defunctus est.

(4) Is est Joh. Bergius in der Antwort auff D. Micrælii Mißdeutungen C. 5. p. 100. ubi se Doctores Lutheranos Semipelagianismi accusare nolle scribit, qvia suam de viribus L. A. sententiam in libro Concordiæ bene recteq; declaraverint, & tam Semipelagianis qvam Pelagianis directe & aperte contradixerint.

III.

Crassus Naturalismus, & ipse πολύμορφος, vel revelationis, qva divina voluntas, de conseqvenda per fidem in Christum æterna salute, patefacta

eſt, certitudinem convellit, vel hac agnita illam revelationem ſimpliciter creditu neceſſariam eſſe negat, ut ita notitiam Dei naturalem omnium cordibus inſcriptam, ad ſalutem procurandam, aut ſaltem arcendam damnationem, eſſe ſufficientem & proportionatam obtineat. Adeoqve Paganis, ſecundum nudum rectæ rationis dictamen incedentibus, hic Naturaliſmus vel cœlum aperit, vel, cum τῷ σκληρῷ vult μαλθακίζειν, infernum ſaltem claudit. Extollit in negotio ſalutis immodice naturam, ut elevet aut plane tollat divinam gratiam. Vere eum Φθειρίασιν dicas, qvæ Chriſtianam religionem per ipſos primum Patres, ſecurius ante mota certamina Pelagiana loqventes, tum deinde Pelagianos, Photinianos, Remonſtrantes, Weigeſianos, Anabaptiſtas, Græcos hodiernos, nonnullos item Pontificios & Calvinianos (1) infecit, ac peſtilenti contagione, qvod mireris, ad ipſos qvoqve

qve Judæos (2) se diffudit. Luthero eandem qvidem scabiem Calvinianı (3), puto ut vicem nobis pro accusato Naturalismi Zwinglio, (4) rependerent, affricare, sed irrito labore (5), conati sunt. Qvi ante hoc decennium lucifuga (6) inepto electorum extra Ecclesiam existentium patrocinio hunc Naturalismum profitebatur, etsi nostras (7) videri voluerit, tunc tamen minime noster fuit, I. Joh. II, 19. unde & suum ab eo dissensum nostri (8) testati sunt.

(1) De qvibus omnibus & singulis omnino V. Casaub. *Exerc. I. ad Baron. n.* 1. *p.* 2. *ss.* Dallæ. *de Usu Patrum l.* 2. C. 4. *p.* 256, 2[illegible], Voss. *Histor. Pelag. l.* 3. *p.* 2. §. 10. *p.* 340. *s.* Christ. Matthiæ *Excrc. Theol. AntiPhot.* Dec. 1. Exerc. 2. § 17. *s.* Wilh. Lyser. *ver. relig. V. T. Disp.* 1. *p.* 15. Cramer *Schol. Prophet. Cl. IV. p.* 240. *s.* Gerhard. *Confess. Cathol. l.* 2 *spec. P.* 1. *p.* 482. *ss.* & *Disp. Theol. P.* 1. *p.* 110. 111. 310. *ss.* 870. *ss.* 1410. Hulsemann. *de Auxil. grat. Disp.* 2. C. 1. §. 5. p. 90 *s.* & *Disp. de dogmat. ad salut. scitu & cred. necess.* § 3. *p.* 411, 412, edit. annexæ *Calv. irreo.* Calov

 Syst.

Syst. Theol. Tom. I. p. 177. *s.* Müller *Atheism. devict. C.* 16. *p.* 396. Prideaux *Lect. VIII*, §. 2. *s.* Operum A. 1672. Tiguri excusorum *p.* 100. *s.* Maresf. *Anti Trin. Tom. II. p.* 280. *s.* Nigrin. *de Implet. leg. p.* 114. *s.* Dannhauer *Hodom. Pap Tom. I. p.* 979, 980. Schlüsselburg. *Theol. Calv. l.* 3. *fol.* 54. *s.* Osiand. *Typ. leg. nat. Part. spec* §. 61. *s. p.* 237. *s.* Thumm. *Impiet.* Weigel. *p.* 108. Cloppenburg. *Gangræn. Theol. Anabapt. p.* 229. 230. Allat. *Differt.* 2. *de libr. Eccl. Græc. p.* 40. 308. *s.* ex qvo noñulla refert Suicer *Thesaurus Eccles. Tom. I.* p. 92. Pertinet huc etiam tum Papizantium qvorundam in Anglia Episcopalium, apud Honorinm Reggium, hoc est, Georgium Hornium *præf. lib. de stat. Eccl. Britann. hodiern. lit. b.* 4. 1. tum famosorum, qvi ibidem hodie Arminianorum Calvinianorumqve conciliatores ac μεσῖται sunt, Latitudinariorum sententia, qvorum nomine pro honestorum gentilium citra χριςογνωσίαν salute Fovvlerus in *Principles and practices of certain moderate divines, abusively called Latitudinarians p.* 249. *s.* declarat. Qvam operosi hujus Naturalismi incrustatores Herbertus de Cherbury & Hobbesius fuerint, eorum scripta demonstrant, ex qvibus studiose eum eruit, orbiqve literato nuper spectandum dedit maxime

xime Rever. D. D. Kortholtus. Theologus hujus Academiæ primarius, *l. de tribus Impostoribus*, ubi *p.* 151. Herbertum merito *Naturalistarum ævi nostri Principem* salutat; Hobbesium autem *Naturalismi antesignanum* vocat Becmanus *Lin. doctr. Moral. C.* 4. §. 5. *p.* 50.

(z) Ut Judæos his Naturalistis accenseam, eorum de septem præceptis Noachicis opinio facit, qvæ qvotqvot incolarum mundi servaverint, iis omnibus in præmium partem in futuro seculo assignat. V. Selden. *l.* 7. *de Jur. N. & G. juxta disc. Ebr. C.* 10. *p.* 833. *ed Lond.* Dassov. *Diatrib. de fint. Jud. de resurr. mort. C.* 5. p. 131, 132. R. Lipman. *Nizzachon* ab Hackspan. editi p. 193. cujus verba qvoqve apud Hottinger. *Thesaur. Philolog. p.* 536. legi possunt. Atqvi hæc præcepta propositionibus maxime juris naturalis constare, in aprico est. Unde & qvi hodie in Barbaria vivunt, Judæi omnes legi naturali conformiter viventes homines æternæ vitæ participes futuros credunt, qvod me Lancellotti Addison perqvam curiosus, & Synagogam Judæorum Africanam (cum Germanicam tantum & Polonicam Buxtorfius dederit) egregie delineans liber, Londini A. 1676. excusus, *The present state of the Jews in Barbary*, docuit, cujus αὐτὰ ῥήματα,

qvia ad rem præsentem summopere conducunt, afferam. Sic autem ille dicti libri c. 3. p. 29. *Their next singularity of opinion respects the Lavv of Nature, vvhich alone they affirm to be obligatory of all Mankind. And to those vvho observe this Lavv, they promise the* World to come, *vvhich (in the phrase of the present Jevvs) is alone vvith Eternal life.* Nihilo tamen minus eos peculiare sibi, qvibus solis legem Mosis Deus dederit, privilegium reservare addit, propter cujus observantiam majori præ ceteris gloria & felicitate beandi sint.

(3) Qvod post Paræum, Berolinenses, Pelargum Apostatam, novissime fecit Wendelinus *Exerc. Theol. XXXVIII.* §. 8. *p.* 578. & *XLII.* §. 2. *p.* 617.

(4) Qvem Gualthero, Vedelio, Crocio frustra ringentibus, Paganis extra Christum salutem adscripsisse, copiose & solide Jo. Musæus *l. 3. de usu Princ. rat. & Phil. in Contr. Theol. C.* 9, 10, 11, 12. *a P.* 598. *ad* 650. ostendit. Conf. Joh. Tob. Major. *Annot. ad acta Apost.* *p.* 149, 150. Ut non habuerit Hottingerus *Append. I. Schol. Tigur. Carol. p.* 65. cui observationi ad exemplaris operum Zvvinglii, à Laur. Agricola Vitodurano olim possessi *Tom. II. p.* 559. *b.* marginem (sic enim, & non *margini*, ut editum est, scribere Hottingerus

tingerus voluit) adscriptæ tantum tribueret, qva per Synecdochen speciei allegoricam Hercules, Theseus, Socrates &c. pro fortibus, sapientibus &c. Zwinglio poni finguntur. Certe qvi Zwinglii ad Urban. Regium A. 1526 datas literas cum prolixa ejusdem ad eundem declaratione in *Volum. Epist. Oecolamp. & Zvvingl. Basileæ An. 1536. impressarum l. 1. fol.* 17, 18, 54. *s.* attente perlegerit, omnium optime istos gregalium Zwinglii agere judicabit, qvi illum utroqve crure in luto Naturalismi hærentem ingenua erroris confessione destituunt, qvam qvi frivola eundem excusatione, aut turpi etiam defensione inde expedire student.

(5) V. Hutter. *Irenic. C.* 28. *p.* 259. Geth. *Conf. Cath. l. supram.* 1. *art.* & *Disp. Th. P.* 1. *p.* 1348. Dannhau. *Hodom Calv. P.* 1. *p.* 675 *s.*

(6) In *serta disqvis. de statu, loco & vita animarum, post qvam discesserunt a corporibus, præsertim fidelium, p.* 164. *s.*

(7) Nam *p.* 80. B. Lutheri & parastatarum in repurganda a Papatus erroribus, divino beneficio, Ecclesiæ doctrina ministerium laudat, & p. 36. ad Theologorum nostrorum adversus Calv. probationem provocat, eosqve *p.* 165. ejusdem secum Confessionis socios agnoscit.

(8) Bebel. in *Exam. scr. disqvis. p. 176. s.*

IV.

Crassissimus omnium, & non raro ἐξοχικῶς ita dictus Naturalismus omnem Numinis existentiam abnegans, vel ipsum hunc visibilem mundum, vel saltem materiam ἄζωον ab æterno extitisse delirat, ex cujus fortuito concursu totum hoc universum sit compactum, nullumqve adeo a natura, qvam Philosophi Christiani dicunt, naturata distinctum ens infinitum agnoscit. (1) Tanto insanior præ gentilium Philosophorum doctrina, qvæ etsi materiæ æternitatem adscriberet (2), ei tamen aliud principium coæternum ἄνυλον opponebat, qvod hic, qvem nunc describo, Naturalismus plane ridet. Fuerunt eqvidem, qvi tam infandam ἀθεότητα in ullius unqvam hominis pectore stabulari potuisse negarent; sed volunt illi profecto, qvod optare magis Christiana mens, qvam in tanta πωρώσει expectare qveat.

(3) Ex-

(3) Execrandæ hujus impietatis fontes alii alios aperiunt (4). Variis ejus aſſeclæ nominibus inſigniuntur, non Naturaliſtarum modo, ſed & Deiſtarum, Materialiſtarum, & Atheorum ſpeculativorum. In Galliâ, ubi dudum iſtorum nebulonum largus proventus fuit, ambitioſo titulo *les Eſprits fort* (5) dici voluerunt. In Germania noſtra non ita pridem Conſcientiariorum, der Gewiſſener/ nomen affectarunt (6). Illuſtria hujus Naturalismi exempla ſunt, qvorum alterum ex Turcia Ricaudus (7) alterum ex Anglia, Glanvilius (8) dederunt. Inter ævi noſtri verrucas maxime hac infamia notari ſolet Julius Cæſar (qvod ipſe ſibi ſuperbum Prænomen in libris imponit, qvanqvam Lucilii nomen à ſacro fonte, qvod nuper Sam. Parkerus (9) annotavit, acceperit) Vaninus, a Tauriſano, Theologus, Philoſophus & Juris utriuſqve Doctor; ſcriptor multo plurium ore, qvam oculis

&

& manibus uſurpatus. Magna enim librorum ejus (10) raritas effecit, ut nonnulli minus recte, non de auctore qvidem, (qvem conſummatum Atheiſmum tandem fuiſſe profeſſum, ſupplicii de eo Toloſæ ſumpti cauſa, cum execrandis, qvas eo jam impendente evomuit, vocibus (11) teſtatur] ſed ejus ſcriptis, qvaſi pleno nobis horreo neqviſſimum hunc Naturaliſmum admetiantur, ſentiant, a qvibus nobis, qvi aliqva cum cura famoſos iſtos Vanini libros tractavimus, abire liceat. Eum interim in *ſecta* ἀθεότητος *violentiſſima*, qvam ipſe præf. *Amphith.* vocat, oppugnanda, dum leviora ex Philoſophiæ pharetra tela depromit, ſæpe deficere, nullus diſſimulo. (12). Hujus ipſius Naturalismi Hobbeſium qvoqve ſunt (13) qvi arguant, qvamvis qvi ante biennium *Anatomen Hobbeſianismi* ſecundum ſeriem locorum Theologiæ Chriſtianæ inſtituit, Gisbertus Cocqvius, ea de re plane ſileat.

De

De Benedicto Spinosa tanto magis perorata lis est, qvo apertius ipse Dei nomine naturam se intelligere significat, id est, hoc universum, ex se ipso & per seipsum ab æterno existens, nec ullam sibi caussam externam agnoscens, & præter naturam sive materiam mundanam, immensam, αὐτόζωον, nullum omnino Deum admittit (14). Ut adeo justo zelo stimulatus Maresius (15) Spinosam *Exjudeum blasphemum & formalem Atheum* proclamaverit.

(1) Qvi hanc Naturalistarum Theologiam, rudimentis catecheticis breviter expressam, legere gestit, insignem Caroli Wolseley, Baronetti, librum *The unreasonablenesse of Atheism p.* 197. *s.* ed. Lond. A. 1669 adeat.

(2) De hoc fundamentali Philosophiæ gentilis errore evolve Thomas. *Schediasm. Histor.* p. 28, 29, & *Exerc. de Stoica mundi exust. p.* 162. Windet *de vita funct. stat. sect.* 3. p. 35. Conf. ex antiqvis Methodius Episcopus & Martyr περὶ τῶ αὐτεξουσίου apud Photium *Biblioth. Cod.* 236. p. 940. *seq.* ed. Gr. L. Rothom.

(3) V. Wagner *Exam. Elencht. Atheism. Specul.*

Specul. C. 3. *p.* 5, 6. Deusing. *Occon. corp. anim. restit p.* 55. Orat. Tuber. *Cinq. Dialogues p.* 286, 287.

(4) Ingeniosissimus Joh. d' Espagne *Erreurs populaires Ch.6 p.*28. nimium, qvo nonnulli certæ cuidam scientiæ se addicunt, studium affert, qvo fiat, ut eorum animus nullum arte sua principium superius admittere velit. Alias pene toto *lib. IV. de Orig. Error. p.* 200. *ss.* caussas Abrahamus Heidanus affert. Adde Muller. *Ath. dev. C.* 3. *p.* 35. *ss.* Thomas. *Præfat. p.* 404. *ss.*

(5) Ut notat Peller *ad Klock. de Ærar. l.* 2. *C.* 85, *p.* 841 *a.*

(6) Auctore Matthia Knutzen, *V. Epistolam* ejus *Lat. p.* 3. & *Colloq. Germ. p.* 5, 11. s. editionis, qvam. Joh. Musæus der Ableinung der außgesprengten abscheulichen Verleumbdung &c. A. 1675. annexuit.

(7) insigni elogio a Jac. Sponio *Voyage T. I. p.* 235. mactatus in *Hist. præs. stat. Imp. Ottoman.* ex Anglico Gallice a Brioto translat., *l.* 2. *C.* 20. *p.* 320. ed. Amst. 1671.

(8) *Reflections of Drollery and Atheism. p.* 177, 178. ed. Lond. 1668.

(9) *Disp. I. de Deo, sect.* 26. *p.* 77, 78. ed. Lond. 1678. Lucilium sane Gramond. *l.* 3. *Hist. Gall. p.* 210. ed. Amst. 1653. cum aliis vocat.

(10) Qvorum prior, qvantum ad hanc rem,

Lugd.

Lugd. A. 1615. editus, inscribitur: *Amphitheatrum æternæ providentiæ divino-magicum, Christiano-Physicum, nec non Astrologico-Catholicum, ad versus veteres Philosophos, Atheos, Epicureos, Peripateticos & Stoicos;* qvi cum privilegio Regis, & variis approbationibus Doctorum prodiit, qvos inter Joh. Claudius de Ville, S. Th. Magister, Lugdunensis Canonicus, & librorum censor fidem facit, *se hoc opus evolvisse, nihilq; in eo à Catholica & Romana fide alienum, sed cum peracutas, tum pervalidas rationes juxta sanam sublimiorum in S. Theol. Magistrorum doctrinam (o qvam utiliter!) contineri.* Ipse vero Vaninus non in *præf.* tantum *omnia & singula verba Rom. Ecclesiæ judicio & censuræ humillime subjicit,* sed & in fine operis p. 334. se *Pauli V. auctoritati potestatiqve libellum hunc obnoxium velle & subjectum* agnoscit. Alter liber ἐπιγραφὴν *de admirandis naturæ Reginæ Deæq; mortalium arcanis* gerit, itidem cum privilegio Regis Lutetiæ Parif. A. 1616. impressus, & approbationibus F. Edmundi Corradin. Guard. Conv. F. *Min.* Parif. itemqve F. Claudii le Petit, utrìusq; Doct. in alma Fac. Th. Parif. munitus, qvi *se vidisse & legisse Dialogos Julii Cæs. Vanini, Philosophi præstantissimi,* produnt, *in quibus nihil religioni*

gioni Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ repugnans aut contrarium repererint, imo ut subtilissimos, dignissimos, qvi typis mandentur, commendant; ubi denuo Vaninus p. 495. hujus suæ disputationis singula verba divino Rom. Ecclesiæ oraculo, ejusqve infallibilis interpreti a Sp. S. modo constituto Paulo V. subjicit, ita ut pro non dictis habeantur, si qvæ forsitan sunt, qvod vix crediderit, qvæ illius placitis ad amussim non consentiant:

(11) V. Voet. *Disp. select. T. I. p.* 202, 203. Müller. *Atheism. dev. p.* 24. *s.* Valkenier *Verwerde Europa P.* 3. *p.* 226, 227. ed. Amst. 1675. Marcel *Tablettes de l' Histoire Ecclesi. lit. l. iis.* 2. ed. Paris. 1680. Qvo jure post infelicia fata Vaninum, qvi, loqvente Windeto *de vit. funct. stat. sect.* 3. *p.* 34 naturæ Deæ infrunitus sacerdos, idem & infame sacrificium fuit, *Clarissimum Theologum* Gregor. Greg. Francus *de sign. extr. dies C.* 14. *lit. R.* 3. 1 appellet, non habeo dicere.

(12) Qvod justam utiqve suspicionem cordatis movit, ut jam tum, cum libros istos in speciem non malos ederet, altum corde scelus Vaninum pressisse, caussamqve, qvam tuendam susceperat, argumentorum levitate magis prodidisse existimarent; qvippe τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀποδείξεως, ἐλάττωσις

ἀλη-

ἀληθείας Adiſis Raynaud. *Erotem. de bon. & mal. libr. P. I. Erot. 4. n. 34. p. 20.* Spizel. *Scrutin. Atheiſm. p.* 19. 20. Spanhem. *L' Athee convaincu p.* 47, 48.

(13) Qvos inter præcipue eſt Parkerus *Diſſ. I. de Deo p.* 87. *ſ.*

(14) V. Henr. Morus *præf. general. in Opera Philoſoph.* Londini A. 1679. edita, *p.* 14, 15. & in ipſis *Operibus p.* 567, 602, 612. &c. & inprimis Dn. D. Kortholt. *de tribus Impoſt. ſect.* 3. §. 15. *p* 17 *ſ.*

(15) *Vindic. Diſſert. de abuſ. Philoſ. Carteſ. p.* 4.

V.

Accedamus tandem ad Bodinum, & cui Naturaliſmo Patronus adſit, inſpiciamus. Ab hoc qvidem, qvem poſtremo commemoravimus, craſſiſſimo cum perſona, qvam cuilibet colloqventium impoſuit, tum ipſa qvoqve ἐργασία immunem eum præſtat. Aſt cui ſecundas detuli, craſſus Bodino tam non diſplicet, ut in illo etiam, qva potuit antiqvitatis, præſtantiæ, ſimplicitatis, veritatis ac utilitatis ſpecie ornando, ſudet. Cujus ei ſententiæ non tum demum cum hoſce Dialogos ſcriberet, in mentem venit, ſed illam jam

ante

ante editis operibus (1) testatus fuerat.

(1) Nam, annotante Gerhardo *Confess. Cathol. loco supra ad* § *III. n.* 1 *cit.* Bodin. *l.* *Dæmonom.* *C.* 3. & *l.* 4. *de rep.* *Socratem, Platonem, Aristidem, &c. non esse temere damnandos* monet.

VI.

Sed verba ipsa Dialogistarum, optima fide ex MSCto excerpta, repræsentanda sunt. Illi igitur, ubi libro IV. varia inter sese de discrepantia religionum in republ. & speciatim religione paganorum & qvorumvis idololatrarum (qvam Deo gratam fuisse & esse exemplis Ægyptiarum obstetricum, Exod. I. 21. qvæ Apin; Alexandri *Severi*, qvi in eodem larario Abrahamum, Orpheum, Herculem & Christum; Ninivitarum Jon. III. 10. qvi Mitram seu Bahalem colebant, eorum deniqve qvi templa Dæmoniorum diripientes, non minus atqve illi, qvi ex templo Hierosolymitano veri Dei aurum expilarunt, funestissimis casibus perierunt, satis insulse confirmant)

item-

itemqve Judæorum, nec non oraculis gentilium, & somniis tum aliorum, tum Prophetarum, sermocinati fuerant, tandem in antiqvissimæ religionis mentionem incidunt, qvam ab Adamo (Præadamitas enim Gallia tunc adhuc ignorabat) Toralba deducens. *Illud*, inqvit, *tantum meæ conclusionis argumentum est, Adamum ejusq; filium Abelem optima religione imbutos fuisse, deinde Sethum, Henochum, Methusalem ad Noemum usqve, qvi æternum illum ac verum solumqve Deum, rerum omnium opificem ac parentem, totiusq; mundi architectum maximum, ceteris omnibus exclusis, sanctissime coluerunt. Hanc igitur religionem non modo antiqvissimam, sed etiam omnium optimam esse confido: & qvi ab illa optima antiqvissimaq; religione discesserunt, in labyrinthos errorum inexplicabiles incidisse.* Salomo. *Mihi tecum, Toralba, convenit, illam scilicet omnium optimam religionem esse antiqvissimam ab optimo parente.*

parente generis humani traditam, qvæ unius æterni Dei cultu puriſſimo, ſemoto Deorum ac Divorum omnium, atqve etiam rerum creatarum turba, continetur. Nam qvod ſcribitur Gen. IV. *in fine, ætate Seth Deum coli cæpiſſe, pleroſq; fefellit ambiguitas* (ita enim omnino legendum eſt, etſi in utroqve exemplari noſtro reperiatur vox plane ἀπροσδιόνυσος, *antiqvitas) verbi* הוּכַל huchal, *pvod* incipere & profanare *ſignificat. Jonathan Chaldæus interpres ita reddit ex Hebraicis Chaldaica:* היא דרא: דבוימוהי שריאו למטעי ועבדו להון טעון ומכנין לטעותהון בשום מימרא דיוי id eſt, tunc cœperunt homines orare in nomine Domini. *Sed Onkelos, quem Latini Aqvilam vocant, qvi etiam ex Hebraicis Chaldaica fecit, ita reddit:* Tunc cœperunt homines non orare in nomine Domini, *cum ſcilicet ad res creatas, & earum, qvæ ſub ſenſum cadunt, cultum ſeipſos convertere cæpiſſent: qui ſen-*

sententia verior est, cum satis appareat, Abelem & Cainum soli Deo cultum exhibuisse, ac ipsum Henochum tanta religione ac pietate claruisse, ut adhuc vivens & spirans divina bonitate fuerit ab hominum cœtu & conspectu abreptus, qvod præter eum nemini, excepto Helia, legimus contigisse. In eadem religione perstitit Noemus, qvi solus mortalium omnium ipsius Dei testimonio ac judicio integer est ac justus appellatus. Semus item Noemi filius, Dei altissimi sacerdos, ac Solymorum Rex justissimus eadem pietate paternam religionem amplexus est, qvæ floruit usqve ad Abrahami ætatem, id est, ab eluvionibus aqvarum CCCXLV annos, qvo tempore migravit Abrahamus ex Ura Chaldæorum urbe, eamq; migrationis caussam fuisse tradunt, quod Chaldæi a vero Deo ad solis & siderum cultum deficerent. Defectionis rursus caussam fuisse opinor, qvod cum in cœlum intuentes immortali Deo sacra facerent, oculis qvasi manibus sese abduci

passi sunt ad ea sidera, quæ sub aspectum cadebant; quod Abrahamus indigne ferens vitæ periculum adiit, cum aperte siderum cultum execratus esset. Chaldæus Interpres in Eccles. c. IV. *scribit, Nimrodum, qui primus dominatum in liberos homines invasit, jussisse Abrahamum in fornacem projici, quod ab unius immortalis Dei cultu ad res creatas avelli nollet, inde tamen prodigio stupendo ereptum, & in Syriam a Deo missum, ubi in purissima illa religione majorum acqvievit, ejusq́; nepotes, qvoad Ægyptiorum fraudibus ab ingenita religione deflexissent, nec solum sidera, sed etiam elementa, animantia, statuas, Dæmones, deserto mundi conditore, adorarent. Deus igitur populi sui misertus, quadringentos post annos, quam ictum fœdus erat cum Abrahamo, Mosen excitavit, per qvem naturalem & insitam a Deo religionem, ex animis hominum pene obliteratam, ad usum revocaret.* —— Toralba, *Constat igitur, optimam atq; antiquis-*

tiqvisſimam omnium religionem ab æter-no Deo cum recta ratione mentibus humanis inſitam, quæ quidem æternum Deum, & ſolum, homini colendum proponit. —— Qvi ergo ſic vixerit, ut purum Dei cultum & naturæ leges ſeqvatur, qvis dubitet, qvin eadem felicitate fruatur, qva nunc juſtus Abel, Henochius, Noha, Semus, Abrahamus, Jobus, ceteri, qvos Deus ipſe laudabili teſtimonio ſibi gratiſſimos ac ſanctiſſimos eſſe declaravit. Non multo poſt, cum Senamus qværeret, *Si hæc optima & antiqviſſima religio naturæ, omniũ ſimpliciſſima, ſufficit ad beatam vitam, cur tot ſacrificia, cærimoniæ, ritus, lege Moſis jubentur?* Reſpondet Salomo: *Sacrificia pecudum ab ipſa naturæ lege primus Abel, ac ceteri deinceps arripuiſſe videntur.* Aliqvot foliis poſt Octavius perqvã magnifice religionem Iſmaelitarum celebrans, inter argumenta laudis affert, qvod *lex Muhammedis naturæ conſentanea ſit.* Toralba vero denuo in naturalis religio-

 nis,

nis, cujus partes tuendas illi Bodinus qvam maxime commisit, commendationem delapsus, eam plenius ita edisserit: *Si vera religio in puro æterni Dei cultu versatur, naturæ legem sufficere confido ad hominum salutem. Nec aliam religionem habuisse videmus antiqvissimos humani generis principes ac parentes, qvi aurei seculi memoriam reliqverunt, non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti ab ipsa natura, a qva pietatis, religionis, integritatis, ac virtutum omnium rivulos hauserunt & expresserunt; Id qvod non solum omnibus omnium Philosophorum sententiis probatum, sed etiam oraculis, si qva fides est oraculorum, confirmatum videmus. Nam roganti M. Tullio, qvodnam vitæ institutum seqveretur, responsum est, naturam seqvi ducem oportere. Qvod ipsum Paulus ad Romanos scribens non obscure aut ambigue, sed aperte confitetur:* Gentes, *inqvit*, qvæ lege vacant, natura ipsa legitime vivunt: qvia tametsi

 legum

legum tabulas nullas habent, nihilominus edicta mentibus suis consignata circumferunt, testificante conscientia ipsorum, *Quibus verbis rectam rationem & naturæ legem ad hominum salutem sufficere docet.* Cui Salomo, *Mei sensus*, inqvit, *cum tuis, Toralba, plane congruunt, scilicet ea, quæ ad salutem pertinent, naturæ legibus omnia contineri, atque in his naturæ legibus vixisse Abelem, Henochum, Noemum, Abrahamum, Jobum, Isaacum, Jacobum, quos viros? Certe ipsius immortalis Dei testimonio, qvo nec majus ullum, nec gravius cogitari potest, summam pietatis atq; integritatis laudem adeptos. Neq; enim circumcisio, quæ Abrahamo ac posteritati quasi tessera fœderis data est, necessaria fuit ad salutem, sed ob id potissimum circumcidi jubemur, ut a ceteris populis a Deo selecti ac segregati videamur Hanc autem naturæ legem significare videtur Deus ipse, cum diceret* Gen. XXVI. Benedicentur in semine Abrahami omnes

gentes, eo qvod obedierit voci meæ, nec unquam edicta mea legesqve meas violarit. *At lex a Mose nulla lata est, nisi qvadringentesimo & tricesimo post anno.* Et ne trito illi δὶς καὶ τρὶς τὰ καλὰ hic qvidem qvicqvam decederet, denuo Toralba libro VI. *Intuenti mihi*, inqvit, *Christianorum cum Ismaelitis, & paganorum inter ipsos infinitam prope sectarum varietatem, nulla veritatis certior norma videtur, qvam recta ratio, id est, suprema naturæ lex, hominum mentibus ab immortali Deo insita, qvâ nihil stabilius, nihil antiqvius, nihil melius fieri, ac ne cogitari qvidem potest. Et cum hac naturæ lege ac religione vixerunt Abel, Sethus, Hanochus, Noemus, Jobus, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, qvi summam pietatis, integritatis, ac justitiæ laudem gravissimo testimonio Dei æterni, quẽ unum coluerunt*, (deest verbum, *consecuti sunt*, aut simile) *ea inqvam religione nullam ex omnibus video meliorem aut antiqviorem.* Deniqve haut procul fine

ne operis, cum in maximam omnium sectarum varietatem Toralba invectus fuisset, concludit: *Qvæ cum ita sint, nonne præstat, simplicissimam illam & antiqvissimam eandemq; verissimam naturæ religionem, a qva discedendum non erat, amplexari, illam inqvam religionem uniuscujusq; mentibus ab immortali Deo insitam, in qva Abel, Hanochus, Sethus, Noemus, Jobus, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, Deo carissimi Heroes, vixerunt, quam inter tot ac tam varias opiniones incertum qvem qve vagari, nec habere certam animi sedem, in qva acqviescas.*

VII.

Hæc Bodinus, vere λογέμπορος. Qvantum enim mare verborum, sed qvam paucæ guttæ veri! Πρὸς ἔπος istæc adscribenda duxi, ut ex hoc specimine de universo illo Dialogorum opere conjecturam capere lector possit. Ipsa se qvidem denudati hujus Naturalismi turpitudo ubiqve satis prodit, sed qvia emendicato schemate velan-

dam illam Bodinus duxit, ne transpareret, age larvam ei breviter detrahamus, qvando prolixitatem nec res ipsa, dudum a nostris, qvos propterea indice velut digito designabimus, excussa postulat, nec temporis, cui includimur, augustia permittit.

VIII.

Primum qvidem in Adamo cœpisse religionem, ἐξαγώνιον est. Neqve ita obstabat locus Gen. IV. 26. ut ejus interpretandi caussa Bodino Onkelosi paraphrasis audienda esset. Qvanqvam, dum eruditionis Targumicæ specimen hic Bodinus allatis Jonathanis & Onkelosi paraphrasibus exhibet, ita se gerat, ut ex earum versione illum in Chaldaicis si non ἀμύητον, at certe parum versatum fuisse appareat. Jonathanis sane verba [qvæ qvia ab altero nostro MSCto, relicto tamen, cui inscriberentur, spatio, penitus aberant, in altero autem satis confusis nec a qvoqvam temere dignoscendis literarum ductibus repræ-

repræsentabantur, ex Bibl. πολυγλώττῳ Angl. Appendice descripsimus, & Bodiniano textui, ne lacuna hiaret, inseruimus) malefida admodum, imo auctoris sententiæ plane contraria, interpretatione reddidit. Neqve enim ille Enosi tempore homines cœpisse orare, qvomodo eum Bodinus Latine loqvi fecit, sed plane contra errores tunc & idololatriam cœpisse significat. *illa erat ætas* (sic Jonathanem Opus Angl. Latine refert) *in cujus diebus inceperunt errare & fecerunt sibi idola, & cognominabant idola sua nomine sermonis Domini.* Onkelosi vero, qvem imperite (1) cum Aqvila confundit, paraphrasin minus ad literam transfert Bodinus, qvæ, secundum laudatum opus Angl. sic sonare debebat; *Tunc in diebus ejus* (Enosi) *supersederunt filii hominum ab invocando nomen Domini.* Qvam Onkelosi, qvæ Bodino nunc etiam arridet, explicationem cum alibi (2) contortam dixerim, nondum qvic-

qvā muto. Cum vero tam libenter Ebræos Bodinus audiat, AbenEſram ei objicimus, verbum הוחל in *Comm. ad h. l.* ſic interpretantem: הוא מגזרת. תחלה וטעם שהחלו להתפלל ואלו היה מחילול היה השם סמוך אל המלה:

Eſt ex derivatione principii, *& ſenſus eſt, qvod* cœperint *orare. Qvod ſi vero profanationem ſignificaret, nomen cum verbo jungi debuiſſet.* Hanc inſuper Adami ceterorumq; Patriarcharum religionem ut antiqviſſimam, ita ſimul optimam fuiſſe tam non abnuimus, ut noſtram Chriſtianam, qvà ſubſtantiam dogmatum, illi eandem eſſe, atqve ad eundem ipſum æternæ felicitatis ſcopum collineare, cum Petro Act. XV, 11. conſtanter aſſeramus (3). At vero naturalem hanc eſſe religionem, & cujusvis menti inſitam, qvam recta ratio doceat, cujusqve capita omnia naturæ legibus contineantur, id nobis planè invitis Bodinus captat.

(1) V.

(1) V. Mayer. *Philol. S. P. 2. p.* 182, 183. Pfeiffer. *de Targumim C.* 4 §. 2. CartWright *Præf. Elect. Targ. Rabb. in Genes. p.* 27, 28. Walton. *Prolegom. XI in Bibl. Polyglott. n.* 9 *p.* 382. Sane Huetius *de Interpret. p.* 157. ed. Stad. bonam hujus sententiæ auctoribus mentem precandam ratus est.

(2) *Vindic. leg. Moncgam. p.* 107.

(3) Pertinet huc omnino Wilh. Lyseri *Trifolium veræ religionis V. T. Adamiticæ, Abrahamiticæ & Israeliticæ, juxta unifolium religionis Lutheranæ.*

IX.

Excelluit in Adamo, fateor, Theologia, qvæ eodem sensu, qvo concreatam ei imaginem divinam *naturalem* Theologi (1) vocare amant, *naturalis* dici potest; sed hæc fœda metamorphosi per lapsum Adami in ματαιολογίαν Rom. I. 21. ἀθεολογίαν Eph. I. 12. & ἔχθραν εἰς θεὸν Rom. VIII. 7. abiit, illam qvidem satis antiqvam, qvippe ὄφεως τῦ ἀρχαίυ Apoc. XII. 9. fœtum, verum ob æternum, qvod eam comitatur, exitium, longe pessimam,

mam, cujusqve adeo pudere omnes mortales merito debet.

(1) V. ex multis Gerh. *Confess. Cath. l. 2. p. 3. art. 20. C. 2. p.* 349. Meisner. *Anthropol. S. Dec. I. Disp.* 2. *q.* 8. *p.* 43. *ss.* Hülsem. *Dialys. Apolog. p.* 369, 370. Calov. *Syst. Theol. T. IV. p.* 664. *ss.* & *Harm. Cal. Har. p.* 276. *ss.* Dannhaw. *Hodosoph. p.* 419, 430. Schmidt *de imag. Dei p.* 417. *ss.* Musæ. in der Jenischen Theologen außführlichen Erklährung *p.* 222. *ss.* Varen. *Breviar. Theol. p.* 65. *ss.* Conf. ex. ἀλλοφύλοις Maref. *Anti Tirin. T.* 1. *p.* 475. 476.

X.

Neqve tamen hoc ipso omni omnino naturali religione hominem exuimus, sed illa tantum Paradisiaca, qva deperdita qvædam nihilonimus adhuc religio naturalis restat, qvam ex Rom. I. 19. II. 14. 15. strenue contra Socinianos propugnamus (1). Sed hæc propter summam, qva laborat, imperfectionem cum illa priori, omnibus numeris consummata, contendi neqvit. Utut enim in qvantum nihil falsi docet, hæc naturæ

turæ deſtitutæ religio naturalis non minus dici vera (2). atqve altera illa naturæ inſtitutæ, qveat, utpote qvæ hominem non tantum ad omnis generis actiones in honorem Dei & proximi emolumentum inſtituendas ſtrenue obligat, ſed & fidelis χειραγωγȣ vicem ad veram religionem inveniendam præbet, ac repugnantes ἀναπολογήτȣς reddit Rom. I. 20; parum tamen hic attenditur, qvia fini ſupernaturali attingendo plane impar eſt, cum ignobilis cauſſa effectum ſe toto genere nobiliorem producere, & hic adeo virtutem illius excedere neqveat. In qva religionis, qvalis hodie ſuperat, naturalis in procurando æternæ ſalutis negotio ἀδυναμία cum tot hucuſqve viri de Eccleſia meritiſſimi (3) laboraverint, nobis qvidem, ne molitam molere farinam videamur, feriari hic licebit.

(1) V. in primis nunqvam ſine nominis ἐπισημασίᾳ laudandum mihi Gamalielem

D. D. Abr. Calovium in *Theol. natur. & revel. ap.* 78. *ad* 169.

(2) Lege Opperman. *Hercul. Pom. dej.* §. 112.

(3) Schröder. *Fascic. Controv.* p. 80. *sq.* Balth. Meisner. *de legib.* p. 124. *sq.* Walther. *Cent. Miss. Theol.* p. 589. *sq.* & *Quadragen.* p. 250. *sq.* Calov. *Syst. T. I.* p. 182. *sq. T. II.* p. 103. *sq. Tom. VI.* p. 420. *sq.* Joh. Meisner. *de Theol. natur.* p. 68. *sq.* Adde qvæ Baroni Herberto in Acad. Jen. Joh. Musæus, in Julia Gerh Titius, & ante utrumqve in hac Kiloniensi maxime Rev. Dn. Præses reposuerunt. Qvibus biga disputationum contra Curcellæum, cui modo laudatus Dn. D. Præses etiam responderat, habita accedat, qvarum altera Jenæ A. 1670 sub Musæi, altera Wittebergæ A. 1678. sub Calovii præsidio ventilata est. Adde ex Calvinianis Curcellæo multis se opponentem Maresium in *Defens. fid. Cathol. & Orthod. a p.* 567. *ad* 666.

XI.

Unde nec Adamus, nec Abel, nec Sethus, nec adeo qvisqvam ex venerando Patrum choro religionis naturalis beneficio cœlestia se gaudia indeptum gloriari potest, sed isti naturali revelata supervenit, eosqve omnes salvifica

Θεο-

θεογνωσία imbuit. Abrahamo certe idem ille Paraphrastes Chaldæus, cujus fide (1) eum in furnum Chaldaicum a Nimrodo conjectum Bodinus memorabat, Theologiam revelatam eodē ipso loco vindicat: הות ביה רוח נבואה מן קדם יי ואשתמודע ליה מריה כמהויה ברתלת שנין: *Fuit in illo Spiritus prophetiæ a Domino, & cognoscendum se ei exhibuit Dominus, cum esset filius trium annorum.* Et vero ipse eum Deus נביא *prophetæ* titulo Gen. XX. 7. ornat, qvod revelationem illum a Deo & accepisse, & aliis aperuisse, liqvido indicat. Cujusmodi lumen propheticum, potentiæ naturali cognoscenti οὐρανόθεν superadditum, cur non priorum qvoqve Patriarcharum intellectum collustraverit? Certe cum tanta naturæ lapsæ sibiqve relictæ in spiritualium apprehensione caligo esset, de divina bonitate, postqvam nostrum misereri constituit, nihil aliud cogitare licet, qvam qvod jacturam amissæ ab

Adamo

Adamo concreatæ religionis gratiose per illam revelatam resarserit, qvæ nos viatores recta ad cœlestem Paradisum duceret. Qvæ veritas tanta luce radiat, ut eam in suis tenebris pagani qvoqvè viderint, & revelationum necessitatem agnoverint (2).

(1) Qvam ei hac qvidem parte omnem Christian. Wagnerus *Dissert. de Ur Chaldæor. C. 1. sect. 1. tota* abrogat.

(2) Loca annotavit Dreierus in erudito, etsi in textus Ebraici αὐθεντίαν non raro iniqvo opere, qvod inde a multis annis molitur, *de Principiis fidei Christianæ sive de credendi regula l.* 1. §. 61. 62. 63. *p.* 60. *s.* ubi demonstrata deinceps paganarum revelationum novitate, interitu & falsitate, Judaicarum antiqvitatem, conservationem & veritatem *a p.* 115. *ad* 157. solide probat. Conf. ejus Collegam Melch. Zeidler, *Conc. super Matth XXII. 14. A 1672. ed. p. 28. 29.* Dn. Præsidem *de relig. natur.* §. 12. Tribbechov. *Verit. creat. Mund. C.* 1. §. 4. *p.* 7. *s.*

XII.

Hanc revelatæ religionis, naturali jam

jam inde a lapſu Adami ſuperadditæ, exiſtentiam ex uſu ſacrificiorum antiqviſſimo porro evidenter probamus. Qvod telum Bodinus prævidens mature declinandum duxit, dum ſacrificiorum originem *ab ipſa naturæ lege* arceſſit. Neqve in Judæis [1] eſſe nego, qvi ut præfigurationem Meſſiæ typicam in ſacrificiis factam eo fortius elidant, naturali ratione, ſuoqve arbitrio homines primum ad offerenda Deo ſacrificia inductos garriunt. Qvomodo & Pontificii (2) aut ab ipſa immutabili naturæ lege, aut ſaltem a propria offerentium devotione, qvam ratio dictitaverit, ſacrificandi ritum derivant, ut exinde moralem & perpetuum ſacrificii proprie dicti, in omni ſemper religione reqviti, & ſui in ſpecie miſſatici, uſum exſculpant, aut ab ἐθελοθρησκείαις Numen haut eſſe alienum oſtendant. Qvin Arminianorum, Socinianis adhinnientium, Dux Epiſcopius (3) itidem, ut hic Bodinus, de homini-

minibus antiqvissimis, ad rectæ rationis præscriptum viventibus, differens, Abelem introducit, qvi *fide sola*,(attende σιδηρόξυλον, fidem extra verbum Dei) *nullo præcepto divino adductus, id est, rationis rectæ solius instinctu, Deum judicavit colendum esse, rebus qvas haberet in peculio suo optimis, id est, sacrificiis de primogenitis pecudum suarum, & de earum adipe.*

(1) ut R Levi Ben Gerson, Maimonides, Abarbinel, qvorum verba apud Outram. *l.* 1. *de sacrif. C.* 1. *p.* 9, 15, 16. & Frischmuth. *Differt. I. ad ps. XL.* 7 *s. C.* 2. § 26. legas, Ad Ebræos hic qvoqve provocat, eorumq; sententiam amplectitur Hugo Grotius *de V. R. C. l.* 5. §. 8. *p.* 313. Conf. ej. *Annot. ad Gen. IV.* 3. & *ad Exod. XV.* 27.

(2) Bellarminus, Becanus, Estius, Thomas, Did. Nugno Cabezudo, de Valentia apud Frischm *l. c.* §, 27, qvibus ob calamum non felle tantum sed & sanguine tinctum inprimis jungendus est auctor operis, *de justa reipl. Christianæ in Reges impios & hæreticos auctoritate*, qvod Paris. A. 1590. 8. ἀνώνυμον, & biennio post Antwerpiæ ψευδώνυμον sub Guil, Rossæi nomine (V, Placc.

Place. *Pseudon p.* 249, 250,) est excusum. Hic argumentorum, qvibus Protestantium hæresin pejorem esse Paganismo probare nititur, qvartum *C.* 4. *fol.* 115, *a*, ed. Paris. *ab ipsa religionis forma & generali natura, qvalem nobis omnia vel Judæorum, vel Ethnicorum, vel Christianorum vel Barbarorum hominum scripta & monumenta depingunt,* petens, *Ecqva,* inqvit, *fuit unqvam natio, qvæ sine sacrificio Deum coluit? Qvare ab Hebræis in lege naturæ Abel & Noe, & Abraham, & Patriarchæ respondent, se sacrificasse oves & agnos, & fructus terræ, qvibus se Deo honorem impendere profitebantur.* Et rursus *fol.* 117, 118 *Qvod Hebræos ante legem scriptam naturæ lex docuit, qvod eisdem sub lege lex Mosaica & Deus ipse præcepit, qvod Christiani omnes omnibus & ætatibus, & in disjunctissimis terrarum orbis partibus a suis primis Christianæ fidei magistris hauserunt & tenuerunt, qvod Græci Latinique Patres ita asseruerunt, ut contrariam sententiam tanqvam hæreticam anathemate damnarint, qvod Græci & Romani Ethnici a Philosophia instructi cognoverunt, qvod Tartari & Americani maxime barbari atqve immanes, omninmqve literarum inscientes solo naturæ impetu servarunt, nimirum ut Deum sacrificiis colerent, & in sig-*

num fidei vel persuasionis, qua eum Dominum & creatorem suum, seque ejus Numine regi & gubernari faterentur, hunc ei honorem impenderent, hoc & Christianum & naturale officium isti Anti-Christiani & naturalis affectionis expertes 2. Tim. 3. *Evangelici projecerunt, ipsiq; rationi nefarium bellum indicentes, Evangelismum suum sacrificiis inanem fabricarunt, quo uno argumento se non homines hæreticos, sed prorsus Atheos & Apostatas; imo (si simpliciter quod verum est effari debeamus) non tam homines, quam bestias humana specie indutas comprobarunt, quando homines semper hunc colendi Dei ritum exercuerunt, sola bestia, quia ratione carentes divinitatem non possunt concipere, idcirco nec ei debitum honorem noverunt impendere:* Ποῖα ἔπη! qvæ qvod monstrosa admodum sint, & liber in paucorum manibus versetur, bona cum lectoris gratia exhibenda duxi.

(3) *Instit. Theolog. l.* 1. *C.* 8. *p.* 18. *b. T.* 1. *Oper.* qvi tamen *l.* 3. *C.* 3. *p.* 71. *b. sacrificiorum institutionem in se consideratam a sola Dei instituentis voluntate pendere, nec caussam ullam aut rationem, sive ex ipsa sacrificiorum natura, sive ex sapientia divina concipi posse* admittit, *qua eorum institutio nitatur.*

XIII. Sed

XIII.

Sed iſtæc omnia eadem, qva affe-runtur, facilitate, proteruntur. Nam qvod Moſes in Abelis hiſtoria, aut toto, qvod legem Moſaicam antevertit, tempore ſacrificialis apparatus originem in inſtitutionem divinam minime legitur rejeciſſe, inde eam arbitrio humano introductam, neutiqvam conſeqvitur, etſi hoc nonnullis qvoq; Patribus [1] placuerit. Nulla enim, qvod omnes ſciunt, in hujusmodi rebus argumenti negantis eſt autoritas. Qvi vero inſculptam omnium mentibus naturæ legem ſacrificiorum uſum mortalibus dictaſſe contendunt, iſtis omnino neceſſariam utriusqve connexionem oſtendere, & unum ex altero, tanqvam concluſionem ex ſuo principio, deducere convenit. Deum eqvidem eſſe colendum, ex κοιναῖς ἐννοίαις omnibus innoteſcit; at modum hujus cultus atqve rationem, ut nulla determinare naturæ lex, ſic nec docere

poteſt,

poteſt, qvæ tantum abeſt ut mactatis eum carnibus exercendum eſſe ſuggerat, ut intellectus potius ſibi relictus, qvia proportionem aliqvam inter rem tam vilem ac ens ſpirituale infinitum excogitare neqvit, inde abhorreat. Sive enim Numen iratum ſibi proponat, ſive placatum, neutro reſpectu ei ſacrificia accommodare licebit. Non priori; nam unde juſtitiam divinam carnis innocentis deſtructione & oblatione expiari poſſe conſtat(2)? ſed nec poſteriori; qvid enim miſericordiæ gratiæq; Dei cum iſta brutorum mactatione? Qvod ſi offerenda Deo animalia eſſe lex naturæ inculcabat, cur non viva potius ei conſecranda, qvam cum graveolenti fœtore, qvem natura averſatur, comburenda? Qvod hic naturæ lumen de Dei vel delectatione vel acceptatione nos certos reddit(3)? Annon potius, ſi noſtræ rationis judicio ſtandum, aliena Deum ab ejusmodi cruento cultu mente eſſe

-nco

concludemus? Pythagoras profecto cum aliis theoreticis Philosophis ἀσφαλέστερον sacrificandi usum χωρὶς αἵματος καὶ σφαγῆς esse arbitratus, nullum Diis animal immolavit (4). Unde & veritati manus victas cedens Suarezius (5) *nullum esse naturale principium* fatetur, *ex qvo sufficienter colligi possit, determinationem illius ad talem modum cultus, scilicet per sacrificium, esse omnino necessarium ad morum honestatem*; Imo ex ipsis paganis Jamblichus Chalcidensis (6) sacrificia non ab hominibus, sed ipso Deo petit. Neqve dubitandum est, qvicqvid apud paganos sacrificiorum fuit, istud omne nulli instinctui naturali, sed pravæ Diaboli, sacrificialem sibi, qvem vero Deo fideles V. T. exhibebant, cultum rapientis, affectationi (7) adscribendum esse.

(4) Apud Outram. *de sacrif.* p. 7, 8. qvem multis in utramqvepartem disputatis, tandem *p.* 11, lectorem in hac qvæstione, Deine

jussu,

juſſu, an ſua cujusqve ſponte primum ſacrificatum fuerit? incertum a ſe dimittere minime par erat, Conf. Marsham. *Can. Chron. P.* 202, 203.

(2) Solet huc a nonnullis advocari illud Catonis ex *IV. Diſt.* 15.

Cum ſis ipſe nocens, moritur cur Victima pro te?
Stultitia eſt, morte alterius ſperare ſalutem.

Qvod, ſi auctoris pagani eſſet, magnum omnio momentum hic haberet. Verum Boxhornius hæc carmina Catoni abjudicans, & e Chriſtiani cujusdam figlina prodiiſſe defendens, *Qvæſt. Rom. XIV. p.* 78. ex ipſo hoc diſticho ſcriptorem fuiſſe Chriſtianum, & a ſacrificiis gentium alieniſſimum, ſatis probari poſſe confidit, nec melius puriusqve locuturum ſummum aliqvem fidei noſtræ conſultum opinatur. Et vero libellum iſtum non veteris Catonis Valerii, pagani, ſed recentioris Dionyſii Catonis, Chriſtiani eſſe, jam alii ante Boxhornium docuerant, V. Rainaud. *de bon. & mal. libr. p.* 1. *Er.* 10. *n.* 207. *p.* 134.

(3) De ſacrificiis, ex lege naturæ & dictamine rectæ rationis minime fluentibus, V. Dorſch. *Myſter. Miſſ. C.* 1. §. 13. *ſs.* Calov. *Syſt. T. IV. p.* 72, 724. *T. VIII. p.* 26. *ſs.* &

Bibl,

Bibl. V. T. illustr. T. I. p. 254. Hackspan. *l.* 2. *Miscellan. C.* 5. *P.* 267. *ss.* Wagenseil. *Confut. Carm. R. Lipm. p.* 549. 550. *R*ivet. *in Genes. Exerc.* 42. *p.* 212. 213. ed. Lugd. 16 3 Cloppenburg. *Schol Sacrif. p.* 9. *ss.* 58. *ss.* Strimes *praxiol. Apodict. p.* 133. *ss.*

(4) V. Abr. Gravii *Histor. Phil* l. 2. C. 17. *p.* 368, 69.

(5) *Tom.* 3. *in* 3. *part. Thomæ Disp.* 73. *sect.* 8. *p.* 890.

(6) *De myster. sect.* 5. *C.* 25. *p.* 46. ed. nov. Gr. L. Oxon. Verba insignia, & eos Christianorum, qvi ἐθελοθρησκεία colere Numen gestiunt, confundentia, sunt ista: Ει μεν ἦν ἀνθρώπινα ἔθη ταῦτα ἦν μόνον, καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων, νομίμων ἐπεκυροῦτο, εἶχεν ἄν τις λέγειν ἡμετέρων ἐπινοιῶν εὑρέσεις εἶναι τὰς τῶν θεῶν ἀγιστείας, νῦν δὲ θεὸς ἐστιν αὐτῶν ἡγεμών, ὁ ἐπὶ θυσιῶν οὕτω καλούμενος. Th. Gale, qvi in *Not. p.* 278. *fin.* eandem de sacrificiorum origine mentem cum Jamblicho Simplicium tenere monet, ita reddit: *Jam si hæc* (de sacrificiis Jamblichus loqvitur, in qvorum vi, natura & usu hac sect. V. tota explicando versatur) *ex moribus hominum tantum fierent, & humanis tantum niterentur constitutionibus, poterat merito qvis dicere, Deorum religiones nostra esse inventa; nunc autem a Deo proficiscuntur, qui per ista sacra invocatur,*

D (7) Hanc

(7) Hanc paganam facrificiorum Judaicorum κακοζηλίαν ex ipfis Pontificiis tractavit Joh. Andr. Lilius, Fabrianenfis, tractatu Italice A. 1563. Venet. edito, cujus, mihi nondum confpecti, indicium debeo Poffevino *Apparat. facr. T. I. p.* 811. Adde Joh. Fabritii *Diff. fingularem, ex Tom. II. Difp. Acad. Dillherr. p.* 166. *f.* Bochart. Hierozoic. *P.* 1. *l.* 2. *C.* 33. *p.* 321. *f.* Zach. Boganum Homeri ἑβραΐζοντα *p.* 246. *f.* Sheringham. *Comm. in Joma* paffim. Ut adeo faciles nimis aures Joh. Spencerus *Difp. de Urim & Tummim C.* 41. *fect.* 7. *p.* 128, 132. ed. Cantabr. 1669. illis veterum Patrum commodaverit, qvi cum ritus alios facros, tum qvoqve facrificia Judæos a paganis accepiffe tradunt. Qvam eandem hypothefin fatis incaute qvoqve fupra laudatus Marshamus, merito propterea in editionis novæ Lipfienfis præfatione notatus, adoptavit.

XIV.

Cum igitur facrificia pecudum ab ipfa, qvod Bodinus volebat, naturæ lege arripere Abel non potuerit, ex proprio autem confictas judicio doctrinas & præcepta fibi invifa effe Deus ipfe Ef. XXIX. 13. fignificet; ut ex revelatione divina, tanqvam unico & adæqvato,

qvato, qvo Deus affici amat, cultus principio illa petamus, supereſt. Cujus revelationis admodum probabile documentum cum alia(1), tum pelliceæ tunicæ (2), qvibus Protoplaſtos imagine ſua exutos ipſe Deus induit, exhibent: Ut ita mature viva hac & ſenſibili ſacrificiorum *κατηχήσει* de promiſſis in protevangelio ſpiritualibus Meſſiæ beneficiis genus humanum, informaretur, & in effuſo brutorum mactatorum ſanguine *τίμιον αἷμα Χριστοῦ ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου* I. Petr. I. 19. vera ſibi fide præſens ſiſteret, remiſſionemqve peccatorum, pœna in victimam translata, a Deo impetraret.

(1) Qvæ per conſeqventiam ex Hiſtoria Moſaica eruit Franz. *Schol. Sacrif. Diſp.* 2. §. 75. *ſs. p.* 31.

(2) *Qvando Deus ex pellibus occiſorum animalium veſtes primis parentibus paravit, Gen. III. 21. eo ipſo ritum mactandi & immolandi animalia ipſos docuiſſe ſtatuendum.* Hæc Gerh. *T. IV. LL. de Sacram.* §. 2. *p.* 1:0. *b.* Adi qvoqve Calov. *Comm in Geneſ. p.* 436. & ex Calv. Sam. Andræ *Diſp. Th. de ſaluti Adami*, §. 69.

XV.

Atqve sic hi sacrificiales actus, naturæ lumini tenebricosi ac inevidentes, & tamen primis mundi incolis freqventati, aliam a naturali jam tunc fuisse religionem certo confirmant, ab ipso Deo patefactam, cui omnes sancti V. T. qvotqvot ante legem ceremonialem a Mose promulgatam sacrificarunt addicti vixerint. Unde & Abelem, Henochum, Noam, Semum, Abrahamum, Jobum &c. non solas, qvod Bodinus fingit, naturæ leges secutos, earumqve observantia tam honorificum a Deo testimonium consecutos fuisse concluditur. Sed cum fides unicum εὐαρεστίας divinæ medium sit Ebr. XI, 9. & justitia Abrahami, qva Deo placuit, qvæqve ipsi a Deo imputata est, Gen. XV. 6. ex promissionibus divinis de Messia firma fide apprehensis, atqve adeo non ex lumine naturæ, sed revelationis, originem traxerit; eandem qvoqve & non aliam justitiæ ac sanctitatis ceterorum, Abrahamo anteriorum,

Pa-

Patriarcharum caussam constituere convenit.

XVI.

Non est itaqve, qvod Bodino, non aliam, qvam qvæ naturæ lege constaret, religionem antiqvissimos humani generis principes & parentes habuisse, narranti, credamus Nisi fidem forte apud nos Philosophi & oracula gentilium, qvæ per Toralbam objecit, inveniant. Sed miseros nos & æternum perditos, si his demum magistris vera est discenda religio! חוש Diabolus enim omni id unum conatu egit, ut mortales a salvifica, qvam Deus aperuerat, religione, & debita ejus ἐρευνήσει abstractos, in inanium, qvos corruptæ naturæ liberaliter subministrabat, διαλογισμῶν præcipitia avios abduceret. Unde de revelata religione, cujus erant ignari, Philosophos siluisse, & solam naturalem, ultra qvam non assurgebant, suis commendasse, qvid mirandum? Qvanqvam dum principium cognoscendi religionem revela-

tam, Mosis dico Pentateuchum, præstantissimis & antiqvissimis gentilium Philosophis (1) Deus obscurum esse noluit, occasionem illius & addiscendæ & aliis inculcandæ perqvam luculentam obtulit, qvam isti parum pensi habentes, maluerunt *βαλανοφαγεῖν*; ex etsi ipsis interim nonnulli summam revelationum necessitatem faciles admiserint(2).

(1) Qvos longa serie Huetius *Demonstr. Evang. Propos. IV. C. 2. p. 74. ss.* enumerat.
(2) ut diximus supra §. *XI. n. 2. p. 35.*

XVII.

Paulum vero Apostolum, propter verba Rom. II. 14. in hujus qvoqve Naturalismi partes a Bodino trahi, minime tolerandum est. Sunt hæc ex illis, qvæ *οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσι*, atqve hinc in defectus extremum inclinantes (1), omnibus notitiis naturalibus, vitiorum ac virtutum indicibus, gentiles spoliant; inde in excessu, plane ut jam Bodinus, peccantes (2), eos partim perfecte aliqva legis mandata

data ex lumine naturali implevisse, partim qvoqve ex eodem justificatos & salvatos fuisse, contendunt. Nos inter Scyllam istam atqve Charybdin medio tutissime navigantes, nec nimium gentilibus adimendum, nec nimium qvoqve dandum esse statuimus. Qvare, rejectis Flacii (3). Vasqvezii(4), & Rob. Barclaji (5) παρερμηνείαις, vindicare qvidem Apostolum gentibus, lege divina præscripta destitutis, naturæ legem asserimus, secundum cujus naturale dictamen, honestorum turpiumqve discrimen cognoscere, & externæ morum disciplinæ studere qveant (6). non tamen tantum iis tribuere, qvasi faciendo legem, vivere in ea, ex promissi divini Lev. XVIII, 5. Ezech. XXI. 11. tenote, hoc est, æternam salutem consequi possint. Neqve enim, qvod interpretes(7). observant, Paulus gentiles νομον ποιεῖν, qvod perfectam potius legis impletionem sonare cuipiam videri posset, sed τὰ τȣ νόμȣ ποεῖν, id est, legis opera (non statim omnia, & co

eo qvo debebant modo) peragere, dicit. Qvæ operum legis, a gentilibus tanqvam irregenitis peractorum, imperfectio ex virtutum, qvibus renati ſtudent, comparatione ſatis apparet. Nam illa eadem cum his, ſi ab ipſa actus ὀσία diſcedas, bonitate morali minime gaudent (8). Qvod igitur tantum de hemiſphærio inferiori actionum moralium, & μερικῇ legis impletione, Paulus ad demonſtrandam gentilium ἀναπολογίαν, craſſamqve in cognoſcendo æternæ ſalutis negotio negligentiam revincendam, effatus eſt, iſtud nulla conſeqventia Bodinus ad ſuperius τῶν πνευματικῶν hemiſphærium, & ὁλικὴν, qvæ a gentibus ὑφ' ἁμαρτίαν οὖσι Rom. III. 9. fruſtra expectatur, legis impletionem rapit, atqve nimis liberaliter hinc rationem rectam & naturæ legem ad hominum ſalutem ſufficere infert.

(1) Ut Franciſcus Cuperus, qvi ut hoc dicto inficeto ſuo dogmati, qvo omne naturale honeſti turpisqve diſcrimen evertit, fidem conciliet, interpunctione nova (qva tamen

men jam ante illum etiam Episcopium *Oper. T. II. P. 1. p. 568. a.* usum fuisse video, licet idem *Oper. T. I. P. 1. p. 20. b.* vulgarem distinguendi rationem se non aversari profiteatur) vocem Φύσει cum præced. ἔχοντα copulat, qvasi Paulus gentes legem non habere naturaliter, dixisset. Sed V. contra Cuperum Henr. Morus *Script. Philosoph. T. I. p. 600.*

(2) Adi Bellarm. *l. 5. de grat. & lib. arb. C. 9. T. IV. Controv. P. 249. F.* Schlichting. *Oper. Exeget. posthum. T. 1. p. 178. init* Curcellæ. *Qvatern Diss. III. §. 16. p. 375.* ed. Amst. 1679. Qvibus aliisqve opponendus elenchus Calovii *Theol. Apostol. Rom. Orac. XIX. p. 65. sq.*

(3) Qvi de gentibus qvidem ad huc irregenitis, verum conditionaliter tantum, non assertive & simpliciter, accipit, V. cum *Clav. Script. P. 1. p. 565. sq.* & *Gloss. in N. T. ad h. l. p. 665. sq.* Cui ex recentioribus inprimis Calov. *Theol. nat. & rev. p. 195. sq.* itemq; J. A. Osiand. *Typ. leg. nat. p. 109. sq.* satisfecerunt.

(4) Qvi in *Imam 2dæ Tom. II. Disp. 190. C. 15. p. 509. sq.* de gentibus ad fidem Christianam conversis, de lege non naturæ, sed gratiæ, deqve viribus ejus observandæ cœlitus dispensatis, interpretatur, qvem idem ipse, qvem dixi, Osiander a *p. 78. ad* 109. copiose examinat.

 (5) Qua-

(5) Qvackerorum, qvotqvot adhuc innotuerunt, eruditissimi, qvi in *Theologia vere Christiana Apologia*, Carolo II. Magnæ Britanniæ Regi oblata, & A. 1676 typis excusa, §. *IV. p.* 56, 57. *naturam*, de qva hic Paulo sermo, non de natura propria hominis, qvæ corrupta & lapsa est, sed de natura spirituali, qvæ procedit a semine Dei in homine, vult intellectam. Caussas has affert: testari scripturam, legem in corde scriptam esse magnam partem dispensationis novi fœderis, ideoqve partem hominis naturæ esse non posse; Paulum porro, si natura hic de natura propria hominis capiatur, sibi necessario contradicturum, qvi alibi affirmet, naturalem hominem non percipere ea qvæ Dei sunt, legê vero Dei, præsertim ut in corde scripta est, esse ex iis, qvæ sunt Dei; eundem Apostolum Rom. VII. 12. legem sanctam, justam, bonam, & v. 14. spiritualem, se autem carnalem vocare, adeoqve legem spiritualem contradistinguere a natura carnali & peccatrice hominis, a qva spiritualis, sanctæ & justæ legis obedientia expectari neqveat. Hæc summa est eorum, qvæ prolixius a Barclajo disputantur. Sed qvis non videt eum ambiguitatibus vocum phrasiumqve ludere? Confundit enim 1. legem sumptam pro doctrina Evangelii Jer. XXXI. 31. ad qvem locum respicit, cum lege naturali,

rali, de qva hic Paulus. 2. id quod est Dei a prima naturæ ab ipso conditæ institutione, cum eo qvod est Dei a gratiose supervenien-te revelatione; de posteriori I. Cor. II. 14. de priori hic sermo est. 3. Legem naturalem cum morali, illiusqve γνῶσιν cum hujus præstatione. Licet autem utraqve lex in statu integritatis indistincta fuerit, hodie tamen in statu corruptionis non prorsus sunt eædem, dum lex moralis ad plura se extendit qvam naturalis. Hinc Paulus Rom. VII. 7. *concupiscentiam nesciebam* (esse peccatum) *nisi lex diceret: Non concupisces.* V. Osiandr. *ad Grot. de J. B. & P. p.* 205. 206. Qvod ultimum contra Bodinum qvoqve nostrum observari meretur, qvi *Dialog. MSC. l.* 5. aliqvot a principio foliis, naturæ legem ac Decalogum itidem pro ἰσοδυναμοῦσι habet. Conf. qvæ contra Barclajum plane nuper max. Rev. Dn. L. Reiserus *AntiBarclaji p.* 250. *sq.* disputavit.

(6) Adi ex Græcis Patribus Origenem *Philocal. C. 9. p.* 91, 92. *ed. Gr. L.* Paris. 1624.

(7) Ex qvibus inprimis V. Balduin *Comm. h. l. p.* 42. ed. Francof. 1664.

(8) De virtutibus infidelium consule Chemnit. *P.* 1. *Exam. C. T. p.* 121. *sq.* ed. Franc. 1574. Meisner. *Philos. sobr. P.* 3. *sect.* 1. *q.* 4. *p.* 117. *sq.* ed. nov. & *Anthrop. S. Dec.* 3. *Disp.* 21. *q. ult. p.* 55. *sq.* ed. nov. Gerhard. *Confess. Cath.*

l. 7. P. 3. art. 24. C. 3. p. 523. *ſ*s. Nigrin. *de implet. leg. p.* 155. *ſ*s. Hulſem, *Manual. A. C. p.* 793, 794 Dannhau. *T. I. Hodom. Pap. p.* 978, 979. & *Hodoſcph. p.* 452. *ſ*s. Dorſche. *Diſſert. II. ad Exod.* §. 1. *ſ*s. *p.* 2. *ſ*s. Oſiandr. *Theol. Caſual*, Tom. *I. p.* 700. *ſ*s. Voſſ. *Hiſtor. Pelag. l.* 3. *Part.* 3. *tot. p.* 366 *ſ*s. & *Theſium* The-*olog. Diſp.* 26. *tot. p.* 383. *ſ*s. Mareſ. *Syllog. Diſput. ſelect. P.* 2. *p.* 113. *ſ*s. Becman. *Lin. Doctr. mor. p.* 187. *ſ*s. Henr. de Noris *Vindic. Auguſtin. c.* 3. §. 4. *p.* 27. *ſ*s. ed. Amſt. & noviſſime Wittich. *Exerc. Theol. Lug. Bat. A.* 1682. *edi arum qvarta*, cujus ἐπιγραφη eſt: *Fucata gentium virtus.*

XVIII

Duo in Bodinianis excutienda reſtant, qvorum altero denuo arma nobis Naturaliſmum ſtringenda eripere geſtiens, primi V. T. ſacramenti, puta circumciſionis, vim & efficaciam enervat, altero autem ex promiſſa omnibus gentibus in ſemine Iſaaci benedictione Naturalismum exſculpit. Nam qvæ reliqva ſunt, intra mera verba conſiſtunt, qvæ neminem cordatum morari aut commovere debent, De circumciſione qvidem ſatis abjecte ſentiens, ne exinde revelatæ religionis (naturali

enim circumcisio est incognita, & non a gentilibus ad Judæos, sed ab his, qvibus cœlitus demandata fuerat, ad illos (1)pervenit) existentia concluderetur, necessariam eam ad salutem fuisse, Salomonis Judæi ore negat, & Judæorum tantum a ceteris gentibus dignoscendorum gratia institutam garrit. Verum circumcisionem, præterqvam qvod fine secundario signum διακριτικὸν esset, non præcepti modo sed & medii necessitate necessariam fuisse, ex ejus effectibus (2) probatur.

(1) V. omnino Montacut. *Orig. Eccl. P.* 1. *T.* 1. *p.* 54. *ss.* Grot. *de V. R. C. l.* 1 *p.* 35, 89. *ss.* Gataker. *Adversar. Miscellan. C.* 42. *p.* 417, 418. Marshamum, fabulosæ Herodoti, circumcisionem ab ipsa gentis Ægyptiæ origine derivantis, narrationi secure nimis *Can. Chron. p.* 75 fidentem, hic iterum audire non possumus, plane persuasi cum Gomaro *Oper: Theolog. Tom. I. P.* 1. *p.* 253. *b*, *Ægyptios illã cacozeliã Israelitarũ qvi inde ab Abrahamo circumcisi, & Ægyptiorũ fuerãt incolæ, ab iis didicisse.*

(2) Qvos egregie tractavit Seb. Schmidt *de Circumcis. Cap.* 6. *tot a p.* 411. *ad* 474. ubi orthodoxam de fine & effectu circumcisionis sententiam pluribus argumentis, qvæ

Bodinianum ejus ἐξουθενισμὸν valide pro-sternunt, stabilit, & a Judæorum recentiorum (nam antiqviores hic fuisse saniores p. 455, 456. ostendit) Pontificiorum ac Calvinianorum heterodoxiis fortiter asserit. Adde Calov. *Syst. T. IX. p.* 106. *ss.* Osiandr. *Theolog. Casual. Tom. IV. p.* 273 *ss.* Unde affatim habebis, qvod Lightfooto *Hor. Hebr. & Talm. in Ep. pr. ad Cor. p.* 196. ed. Lips. in pervertendo illustri Pauli Rom. IV. 11. loco laboranti, regeras.

XIX.

Qvam obtorto deniqve collo Deum ipsum propter verba Gen. XXVI. 4. 5. in Naturalismi patrocinium Bodinus trahat, ultimo loco est dicendum. Sunt eqvidem ex Pontificiis interpretibus (1) qvi hic nescio qvam naturæ legem comminiscentes, eam non minus atqve Mosis & Christi, suos ritus, sua sacra & sacramenta habuisse dicant; non eo tamen cum Bodino abeunt, ut hac una naturæ lege, citra θεογνωσίαν revelatam, Abrahamum cum posteris benedictionem istam, & ab ea pendentem æternam salutem, consecutum esse credant. Nempe qvia

edicta

edicta sua legesqve Abrahamum sancte servasse Deus ipse prædicat, & vero nulla tunc lex Mosaica, qvippe aliqvot demum seculis post promulgata, extitit, illam, a Deo tantopere in Abrahamo probatam, fuisse naturalem, Bodinus infert. Sed perqvam ἀλόγως. Etsi enim leges ab Abrahamo servatæ, qvantum ad causam earum ministerialem, Mosaicæ dici non potuerint, earum tamen nonnullæ ut leges circumcisionis & sacrificiales, revera, qvantum ad materiam, Mosaicæ fuerunt, qvatenus a Mose repetitæ, & ad universalem Abrahami ex Jacobo nepote ἀπογόνων observantiam publicatæ. Ut vero maxime leges Abrahamicas nullo jure Mosaicas vocare liceat, non tamen ea propter naturales illas esse necesse est. Neq; enim duo ista membra dividentia omnem totius divisi latitudinem exhauriunt. Qvidni vel per παράδοσιν, qvam, verbo Dei scripto nondum extante, Pontificiis libenter largimur, ad Abrahamum a majoribus propagatæ, vel, si

cum

cum Abrahami, cui in Chaldæa innutritus fuit, idololatria iſtud conciliari neqveat, per immediatam Dei ἔλλαμψιν cum ipſo communicatæ fuerint? Qvid? qvod ipſa illa per ſemen Abrahami jam toties ante in Abrahamo Gen. XII. 3. XVIII. 18 XXII. 14. & non multo poſt in Jacobo Gen. XXVIII 14. omnibus mundi gentibus promiſſa benedictio (2) revelatam religionem oppido confirmat. Nam cum ſemen iſtud interpretante Paulo Gal. III. 19. ſit monadicum & exochicum, hoc eſt, ipſe Chriſtus, benedictio vero non temporalis, in qva carnales Judæi acqviescunt, ſed æterna; ſane hanc ἀποκάλυψιν non σαρκὸς καὶ αἵματος, ſed πατέρος τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Matth. XVI. 17. eſſe, adeoq; præter naturalem Theologiam in revelata qvoq; Abrahamum ceteroſq; ejus ſimiles ſtetiſſe, ſeqvitur.

(1) Ita Corn. a Lapide *Comm. in Pentateuch.* *p.* 215. *a.*

(2) Cujus uberiorem ἐξήγησιν V. ap. Schmid. *Colleg. Bibl. prior. Loc. IV. Dict.* 4. *p.* 163. *ſ.*

XX.

XX.

Ne qvis vero parum incommodi huic Bodini Naturalismo ſubeſſe ſuſpicetur, age qvam inſipidos imo venenatos hæc mala arbor fructus tulerit, ad majorem ejus deteſtationem, hic, dum finem imponere labori ſtudemus, adhuc adjiciamus. Dicam breviter, totam eum religionem revelatam, atq; omnia adeo myſteria fidei funditus evertere. Inter qvæ cum duo maxime inſignia ſint, qvorum altero contractus in totum genus humanum ab Adamo primo morbus, altero parata præſentiſſima in ſecundo Adamo medicina proponitur; in utroq; iſto, ut cetera taceam, Bodinus ita verſatur, ut neq; in talem morbum nos unqvam incidiſſe, aut incidere potuiſſe, neqve medicæ Servatoris manus eguiſſe ſummo niſu contendat. In priori qvidem omnem Pelagii, Juliani, ceterorumq; ex iſta cavea hominum diligentiam ſic æmulatur, ut eorum qvoqve armis pugnare ſibi non inglorium ducat,

eat, & ſeptem, qvantum eruere licuit, (Bodinus enim ſua ἀτετραγμένως & citra ordinem tractat) argumentis, dejectis etiam noſtris præſidiis, peccatum originis petat. Qvorum διάλυσις cum prolixiorem reqvirat operam, qvam cui nunc inſumendæ par ſim, in aliud eam, qvod magis oportunum Deus largietur, tempus rejicimus. Utut vero graviſſime ex principiis Naturalismi Bodinus impingat in morbo, multo tamen gravius peccat in Medico, qvem vere Bodino σημεῖον ἀντιλεγόμενον Luc. II. 34. fuiſſe dicas. Primum qvidem *Dialog. l. V.* ex Veteri eum Teſtamento penitus expungit, dum illuſtria Gen. XLIX. 10. Pſalm. VIII. XXII. CX. Eſa. VII. 14. LIII. Jerem. XXIII. 5. 6. &c. loca mire pervertit & detorqvet. Poſthæc & θεότητα ejus & ἐνανθρώπησιν adoritur. Illam, tum in genere SS. Trinitatis myſterium, tum in ſpecie divinam Chriſti naturam impugnando. Hanc vero *Dial. l. VI.* cum incorporei & immutabilis Dei natura conciliari

liari posse negat, ipsamqve duarum naturarum unionem ideo ἐν ἀδυνάτοις ponit, qvod illæ majori a se invicem intervallo distent, qvam duo contraria, qvæ sub eodem genere continentur, qvia infinitum & finitum eodem genere coerceri, & ulla adeo copula uniri neqveant. Ita de Christo puero male sentiens, eundem adultum qvoqve indignis modis excipit. Nam miracula ejus cum Apollonii maxime Thyanæi & Simonis Magi miraculis componens, hæc illis nihil inferiora, qvin etiam superiora fuisse blaterat, Omne autem meritum ea de caussa ei derogat, qvod Deus semper tribuat præmia meritis ipsis majora; cum autem majus præmium cælesti regno Deiqve fruitione nullum sit qvam Christus tanqvam, ut vulgo jactatur, Deus jam ante obtinuerit, hinc nihil eum mereri potuisse infert. Mortem insuper ejusdem vel ideo meritoriam fuisse negat, qvia bonum pro impiis mactari sit inauditum, nec Deus humano sanguine,

guine, multo minus filii, delectetur, insuper etiam absurdissimum sit, ut Deus hominibus iratus a se ipso ultionem exigat. Qvæ & plura *Φορτικὰ ἀκούσματα*, ad qvæ in ipso, si reqviretur, conflictu respondebimus, nihil aliud produnt, qvam de Bodino Naturalista qvoqve valere istud Apostoli I. Cor. II. 14. Nam propter defectum *πνευματικῆς ἀνακρίσεως*, qvam Naturalismus exibilat, non potuerunt non excæcatæ ejus rationi *παράδοξα* Luc. V. 26. imo *σκάνδαλον καὶ μωρία* I. Cor. I. 23. videri, quæ *τῇ πίστει τεθεμελιωμένοις καὶ ἑδραίοις, καὶ μὴ μετακινουμένοις ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου οὗ ἠκούσατε* Col. I, 23, longe sunt acceptissima & *ἀσφαλέστατα*. Det Deus omnibus, qvi Bodini similes adhuc hodie, proh dolor! non pauci supersunt, *ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν* Tit. I. 1. ut *ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου* Rom. XVI, 25. admittens, naturalis se religionis auspiciis summi unqvam, qvod in cœlo depositum est, boni participes futuros desperent. F I N I S.

941